

ANALIZA UTJECAJA POTENCIJALNOG PRISTUPANJA REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU MONETARNU UNIJU NA POSLOVANJE PODUZEĆA U RH - STUDIJA SLUČAJA KRAŠ D.D.

Vidučić, Antonela

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:613414>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-02**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**ANALIZA UTJECAJA POTENCIJALNOG
PRISTUPANJA REPUBLIKE HRVATSKE U
EUROPSKU MONETARNU UNIJU NA
POSLOVANJE PODUZEĆA U RH - STUDIJA
SLUČAJA KRAŠ D.D.**

Mentor:

doc. dr. sc. Josip Visković

Student:

Antonela Vidučić

Split, rujan 2016.

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Definicija problema.....	1
1.2. Cilj rada	1
1.3. Metode rada.....	2
1.4. Struktura rada	2
2. MONETARNE INTEGRACIJE I REPUBLIKA HRVATSKA	3
2.1. Monetarne integracije – značaj za gospodarstvo.....	8
2.2. Značaj EMU za monetarnu suverenost	12
2.3. Financijska liberalizacija.....	13
2.4. Europska monetarna unija i Republika Hrvatska	15
3. UTJECAJ ČLANSTVA U EMU NA POSLOVANJE PODUZEĆA KRAŠ	20
4. ZAKLJUČAK.....	34
Literatura	35

1. UVOD

1.1. Definicija problema

Pripajanje Hrvatske Europskoj uniji imalo je velik utjecaj na poslovanje hrvatskih poduzeća, u prvom redu zbog jačanje konkurencije na domaćem tržištu, ali i zbog otvaranja mogućnosti pristupa jedinstvenom europskom tržištu. Kako je gospodarska kriza uzdrmala svjetsko gospodarstva, pa i hrvatsko, sigurno je prituć većem tržištu pomogao pojedinim poduzećima da lakše prebrode istu. čime je članstvo u EU već pokazalo jednu od svojih prednosti.

Europska monetarna unija sljedeći je korak ka još većoj povezanosti i suradnji zemalja članica, a njoj je dužna pristupiti i Republika Hrvatska, što otvara niz pitanja kako će se prednosti i nedostaci pristupanja odraziti na poslovanje hrvatskih poduzeća te će se stoga u ovom radu istražiti značaj Europske monetarne za gospodarstvo Republike Hrvatske kroz studiju slučaja poduzeća Kraš d.d.

1.2. Cilj rada

Ciljevi rada su istražiti monetarne integracije, njihov značaj na hrvatsko gospodarstvo, utvrditi prednosti i nedostatke ovakvih integracija, proučiti značaj za monetarnu suverenost, istražiti monetarnu i financijsku liberalizaciju, te proučiti utjecaj članstva u monetarnoj integraciji na poslovanje poduzeća Kraš d.d.

Narodi i zemlje oduvijek su skloni povezivanju u različite zajednice, bilo iz političkih bilo iz trgovinskih i sličnih razloga. Nekad su se zemlje povezivale sklapanjem brakova, danas se to postiže dubokom isprepletenošću politike i gospodarstava.

Iako postoje kritičari Europske unije, činjenica je da je posljednja gospodarska kriza duboko potresla mnoga gospodarstva, pa i ono EU, no najjače pogođene zemlje još bi gore prošle da nisu bile članice ove unije. Europska monetarna unija još je korak dalje u povezivanju zemalja ove regije, i cilj rada je istražiti njen značaj za Hrvatsku, s primjerom na poduzeću Kraš.

1.3. Metode rada

Pri pisanju rada korištene su metode analize, sinteze, komparacije, generalizacije, te metode indukcije i dedukcije. Korišteni izvori, poput znanstvenih i stručnih članaka te Izvještaja bili su temelj donošenja zaključaka iznesenih u radu.

1.4. Struktura rada

Nakon uvodnog dijela rada, gdje se definiraju problem i ciljevi istraživanja, u drugom se dijelu govori o monetarnim integracijama i Republici Hrvatskoj, uz osvrt na monetarnu suverenost. Treći dio govori o utjecaju članstva u Europskoj monetarnoj uniji na poslovanje poduzeća Kraš d.d., te se na kraju rada nalazi zaključak, koji sumira analizirano.

2. MONETARNE INTEGRACIJE I REPUBLIKA HRVATSKA

Monetarna politika ima veliki značaj za ukupnu strategiju neke ekonomske i monetarne unije zbog kontrole koju ima nad novčanom masom, odnosno, kontrola nad stopom inflacije podrazumijeva osiguranje neophodnih uvjeta i okvira za postojan ekonomski rast. Međutim, potrebno je razlikovati monetarni sustav u kojem države povezuju svoje valute koje tako funkcioniraju kao jedna u odnosu na treće države, i monetarne unije u kojoj postoji jedinstvena valuta ili neopozivo fiksiranje deviznih tečajeva zajedno sa nesmetanom mobilnošću dobara i faktora proizvodnje.¹

Regionalna ekonomska integracija je oblik ekonomske integracije između nezavisnih država. Prema stupnju ekonomske integriranosti, regionalne integracije dijele se na:²

- zonu slobodne trgovine
- carinsku uniju
- zajedničko tržište
- ekonomsku zajednicu
- monetarnu uniju

Tablica 1. Oblici regionalnih ekonomskih integracija i njihove karakteristike

Oblik	Slobodna trgovina	Zajednička vanjska politika	Slobodna mobilnost faktora proizvodnje	Usklađivanje ekonomske politike	Unifikacija ekonomske politike
Zona slobodne trgovine	*				
Carinska unija	*	*			
Zajedničko tržište	*	*	*		
Ekonomska unija	*	*	*	*	
Kompletna ekonomska integracija – monetarna unija	*	*	*	*	*

Izvor: vlastita izrada prema Hitris, T., European Union Economics³

Kao što pokazuje Tablica 1., zona slobodne trgovine oblik je ekonomske integracije u kojem zemlje ukidaju carinske tarife u međusobnoj trgovini, no zadržavaju samostalnu carinsku

¹ Tešić, J., Razlozi i smisao europskih integracijskih procesa, raspoloživo na <http://www.kas.de/wf/doc/kas_10168-1522-15-30.pdf?070220125606>, pristupljeno [10.07.2016.], str. 18

² Lučić, Lj., Europska ekonomska integracija, raspoloživo na <www.vps.ns.ac.rs/Materijal/mat821.doc>, pristupljeno [08.07.2016.], str. 2

³ Hitris, T., European Union Economics, Prentice Hall, London, 1998. str.1

politiku prema trećim zemljama. Carinska unija oblik je integracije u kojem se pored ukidanja međusobnih carina u integriranoj zoni uvodi i jedinstvena carinska politika prema trećim zemljama. Zajedničko tržište osim carinske politike obuhvaća i mobilnost faktora proizvodnje unutar integriranog tržišta.

U ekonomskoj uniji osigurane su jedinstvene mjere ekonomske politike na integriranom području, a koje omogućuju postojanje integriranog tržišta roba, radne snage i kapitala. U kontekstu monetarne politike, monetarna unija predstavlja najviši oblik regionalne integracije sa jedinstvenom monetarnom politikom i jedinstvenom valutom.

Europska unija danas predstavlja najveće gospodarstvo svijeta, kao i najveći trgovački blok.⁴ Prema pismu europskih industrijalaca upućenog medijima u svibnju 2016. godine⁵, važnost Europske unije očituje se u sljedećim činjenicama:

- pola milijarde stanovnika Europske unije danas stvara BDP u vrijednosti od 14 bilijuna eura.
- Europska unija čini 16% svjetskog uvoza i izvoza.
- Europska unija je potpisala trgovinske sporazume s brojnim zemljama svijeta.

Navedene činjenice omogućuju trgovcima iz Europske unije dobru poziciju pri pregovorima u međunarodnoj trgovini i odličnu sposobnost obrane radnih mjesta i industrije od vanjske konkurencije.

⁴ The European Round Table of Industrialists, Zašto je Europa važna, 2016., raspoloživo na <http://www.ert.eu/sites/ert/files/why_europe_matters_-_hr.pdf>, pristupljeno [28.08.2016.], str. 1

⁵ ibid

Sljedeće tablice prikazuju sudjelovanje EU u svjetskoj razmjeni robom, iz koje je isključena međusobna trgovina između zemalja članica EU.

Tablica 2: Međunarodna trgovina 2014. – 2015. godine

	Exports			Imports			Trade balance	
	2014	2015	2014–15 growth rate	2014	2015	2014–15 growth rate	2014	2015
	(billion EUR)			(billion EUR)			(billion EUR)	
			(%)			(%)		
EU-28 (*)	1 703.0	1 790.7	5.1	1 691.9	1 726.5	2.0	11.1	64.2
Belgium	355.5	359.6	1.1	342.2	338.8	-1.0	13.3	20.8
Bulgaria	22.0	23.2	5.1	26.1	26.4	1.1	-4.1	-3.2
Czech Republic	131.8	142.8	8.4	116.2	126.8	9.1	15.6	16.0
Denmark	83.5	85.9	2.9	74.8	77.0	2.9	8.7	8.9
Germany	1 125.0	1 198.3	6.5	908.6	946.5	4.2	216.5	251.9
Estonia	12.1	11.6	-3.8	13.8	13.1	-5.1	-1.7	-1.4
Ireland	91.8	110.5	20.4	60.7	66.5	9.6	31.1	43.9
Greece	27.2	25.8	-5.2	48.0	43.6	-9.1	-20.8	-17.8
Spain	244.3	255.4	4.6	270.2	281.3	4.1	-25.9	-25.9
France	436.9	456.0	4.4	509.3	515.9	1.3	-72.4	-59.9
Croatia	10.4	11.7	11.9	17.2	18.6	8.2	-6.7	-6.9
Italy	398.9	413.9	3.8	356.9	368.7	3.3	41.9	45.2
Cyprus	1.4	1.6	20.9	5.1	5.0	-1.4	-3.7	-3.4
Latvia	11.0	10.9	-0.8	13.3	12.9	-2.9	-2.3	-2.0
Lithuania	24.4	23.0	-5.7	25.9	25.4	-1.9	-1.5	-2.4
Luxembourg	14.5	15.6	7.4	20.1	20.9	3.9	-5.6	-5.3
Hungary	83.3	88.9	6.8	79.0	83.5	5.7	4.3	5.4
Malta	2.2	2.3	5.4	5.1	5.2	1.7	-2.9	-2.9
Netherlands	506.3	511.3	1.0	443.7	456.4	2.9	62.7	55.0
Austria	134.2	137.8	2.7	137.0	140.1	2.3	-2.8	-2.4
Poland	165.7	178.7	7.8	168.4	175.0	3.9	-2.7	3.7
Portugal	48.1	49.9	3.6	59.0	60.2	2.0	-10.9	-10.3
Romania	52.5	54.6	4.0	58.6	63.0	7.6	-6.1	-8.4
Slovenia	27.1	28.8	6.4	25.6	26.8	4.8	1.5	2.0
Slovakia	65.1	68.0	4.5	61.7	66.3	7.5	3.4	1.7
Finland	56.0	53.9	-3.7	57.8	54.3	-6.1	-1.8	-0.4
Sweden	123.9	126.3	2.0	122.1	124.5	1.9	1.8	1.9
United Kingdom	380.3	414.8	9.1	519.7	564.2	8.6	-139.5	-149.4
Iceland	3.8	4.3	12.1	4.0	4.6	14.4	-0.2	-0.4
Norway	107.5	-	-	67.2	-	-	40.3	-
Switzerland (*)	234.8	261.6	11.4	207.6	225.9	8.8	27.2	35.7

Izvor: Međunarodna trgovina robom, podaci dobiveni u ožujku 2016.⁶

Vrijednost međunarodne trgovine robom skupine država EU (28 članica) s ostatkom svijeta (zbroy izvoza i uvoza izvan EU-a) iznosila je 2015. 3 517 milijardi EUR. U odnosu na 2014. povećali su se i uvoz i izvoz, ali se izvoz povećao više nego uvoz (88 milijardi EUR prema 35 milijardi EUR).

Zajednička monetarna politika i stvaranje monetarne unije jedna je od osnovnih strategija u procesu europskih integracija. Iako se radi o prvenstveno ekonomskoj mjeri, uvođenje Ekonomske i monetarne unije – EMU, pruža jasan uvid u preplitanje ekonomije i politike.

Stvaranje Europske monetarne unije predstavlja jedan od najsloženijih segmenata u europskim integracijama, jer je zahtijevalo niz privrednih svojstava koje su države članice morale zadovoljiti, te odgovarajuće odluke.⁷

⁶ Međunarodna trgovina robom, Eurostat, raspoloživo na <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods/hr>, pristupljeno [12.07.2016.]

⁷ Tešić, J., Razlozi i smisao europskih integracijskih procesa, raspoloživo na <http://www.kas.de/wf/doc/kas_10168-1522-15-30.pdf?070220125606>, pristupljeno [10.07.2016.], str. 18

Europska monetarna unija razvila se iz dotadašnje Europske ekonomske zajednice – EEZ. Države članice EEZ su 1991. godine u Maastrichtu potpisale Ugovor o Europskoj Uniji, koji je na snagu stupio 1993. godine.⁸

Prerastanjem EEZ u EU uspostavila se zajednička vanjska i politika sigurnosti i suradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, uveo se pojam državljanstva, a zajednička ekonomska politika proširuje se i na zajedničku prometnu politiku. Ugovorom o EU uvođenje monetarne unije postalo je službeno. Uređen je sustav centralnih banaka i osnovala se Europska središnja banka kao samostalna i nezavisna institucija i stup monetarnog sustava buduće Europske monetarne unije.

Europski monetarni institut prethodio je Europskoj središnjoj banci, a osnovan je u Frankfurtu 1994. godine. Kako bi formirale monetarnu uniju, države članice morale su ispuniti Kriterije konvergencije, a zadatak Europskog monetarnog instituta bilo je praćenje kriterija konvergencije država koji su utvrđeni kao uvjet za ulazak u Europsku monetarnu uniju.

Kriteriji iz Maastrichta, odnosno kriteriji konvergencije, predstavljaju uvjete za ulazak neke zemlje u Europsku monetarnu uniju, a odnose se na:⁹

- stopu inflacije, koja ne smije biti viša od 1,5 postotna boda od prosjeka tri zemlje članice sa najnižom inflacijom,
- proračunski deficit, koji ne smije biti veći od 3% BDP,
- javni dug, koji ne smije biti veći od 60% BDP,
- stabilnost deviznog tečaja zemalja članica (u granicama dozvoljenih fluktuacija) i da zemlja nije devalvirala svoju valutu u posljednje dvije godine,
- dugoročnu kamatnu stopu, koja ne smije biti za više od 2 postotna boda veća od neponderiranog prosjeka kamatnih stopa u tri zemlje članice sa najnižim stopama inflacije.

Države članice EEZ potpisale su 1995. godine dokumente nazvane Bijele knjige (eng. White papers) za pripremu pridruženih država centralne i istočne Europe za integraciju u unutrašnje

⁸ Ugovori iz Maastrichta i Amsterdama, Europski parlament, raspoloživo na <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.html>, pristupljeno [10.07.2016.]

⁹ Škabić, K., I., Mihaljević, A., Nove zemlje članice EU i EMU konvergencija i financijska kriza, raspoloživo na <hrcak.srce.hr/57830>, pristupljeno [11.07.2016.], str. 14

tržište Unije. Ova knjiga predstavlja dokument u kome je predstavljen model usklađivanja propisa iz određenih oblasti i redoslijed i dinamika njihovog usklađivanja.¹⁰

Monetarna unija sa Europskom središnjom bankom kao nasljednikom Europskog monetarnog instituta, i jedinstvenom valutom – eurom kao bezgotovinskim sredstvom plaćanja, započinje sa radom 1999. godine. Eurosustav zajedno sa Europskom središnjom bankom činile su i nacionalne centralne banke država članica. Osnovni cilj Europske središnje banke jest održavanje stabilnosti cijena i vođenje jedinstvene monetarne politike. Komisija Europske unije fiksirala je tečaj konverzije valuta zemalja članica u euro i utvrdila referentni tečaj eura prema američkom dolaru u iznosu 1,16675 USD za 1 EUR.

Eurozona je formirana 2002. godine, sa eurom koji je ušao u opticaj u gotovinskom obliku kao jedinstvena valuta u dvanaest zemalja članica Europske monetarne unije. Nacionalne središnje banke ovih država bile su zadužene za uvođenje eura i zamjenu nacionalnih valuta u euro u svojim zemljama, za prikupljanje nacionalnih valuta koje se povlače iz optičaja, te za informiranje javnosti. Troškove proizvodnje novčanica i kovanog novca svaka središnja banka snosila je za svoju zemlju.

Najznačajnije institucije Europske unije čine:¹¹

Europski parlament - Europski parlament zakonodavno je tijelo EU.

Europsko vijeće - predstavlja najvišu razinu političke suradnje između zemalja EU.

Vijeće Europske unije - U Vijeću se sastaju nacionalni ministri iz svih država članica EU radi rasprave o zakonodavstvu, njegove izmjene i donošenja te koordinacije politika.

Europska komisija - Europska komisija politički je neovisno izvršno tijelo EU. Jedina je odgovorna za izradu prijedloga za novo europsko zakonodavstvo te provodi odluke Europskog parlamenta i Vijeća EU.

Europska središnja banka - Europska središnja banka upravlja eurom te određuje i provodi gospodarsku i monetarnu politiku EU. Njezin je glavni cilj održati stabilnost cijena i time potaknuti gospodarski rast i otvaranje novih radnih mjesta.

¹⁰ Bijele knjige, Europska komisija, raspoloživo na <http://ec.europa.eu/white-papers/index_hr.htm>, pristupljeno [10.07.2016.]

¹¹ Institucije EU i ostala tijela, Europska unija, raspoloživo na <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_hr>, pristupljeno [11.07.2016.]

Nadležnosti Europske središnje banke su:¹²

- određuje kamatne stope po kojima dodjeljuje zajmove komercijalnim bankama u europodručju (koje se naziva i eurozona) i tako upravlja količinom novca u optjecaju i inflacijom
- upravlja deviznim pričuvama europodručja i kupnjom ili prodajom valuta radi održavanja ravnoteže deviznih tečajeva
- osigurava da nacionalna tijela nadziru financijska tržišta i institucije te da platni sustavi funkcioniraju na učinkovit način
- osigurava sigurnost i stabilnost europskog bankarskog sustava
- izdaje odobrenja za izradu euronovčanica državama članicama europodručja
- nadzire kretanja cijena i procjenjuje rizike za njihovu stabilnost

U Europskoj uniji osnovane su dvije europske razvojne banke: Europska investicijska banka - EIB sa sjedištem u Luksemburgu i Europska banka za obnovu i razvoj – EBRD, sa sjedištem u Londonu. Zadatak ovih financijskih institucija je financiranje razvoja.

2.1. Monetarne integracije – značaj za gospodarstvo

Očekivanja o otvaranju nacionalnih financijskih tržišta i oblikovanja jednog, nad – tržišta koje će doprinijeti većoj konkurenciji i preko toga dovesti do pada cijena financijskih usluga, temelj su većine međunarodnih sporazuma o integraciji, za što je primjer i tržište Europske unije.

Gospodarski ciljevi Europske unije su unutarnje tržište sa slobodnom konkurencijom i održivi razvoj, temeljeni na:¹³

- uravnoteženom gospodarskom rastu i stabilnosti cijena,
- visoko konkurentnoj tržišnoj ekonomiji kojoj je cilj visoka zaposlenost i društveni napredak
- visokoj razini zaštite i poboljšanja kvalitete okoliša

¹² Institucije EU i ostala tijela, Europska unija, raspoloživo na <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_hr>, pristupljeno [11.07.2016.]

¹³ The founding principles of the Union, The objectives of the Union, raspoloživo na <http://europa.eu/scadplus/constitution/objectives_en.htm#OBJECTIVES>, pristupljeno [27.08.2016.]

Kako bi se ovi ciljevi ostvarili, potrebna je uska suradnja između ekonomske, financijske i monetarne politike. Najviši stupanj integracije u ovom trenutku postignut je na polju monetarne politike.¹⁴

Optimalno valutno područje je ono koje može istodobno postići punu zaposlenost, nisku inflaciju i ravnotežu platne bilance. Upravo su ovo ciljevi Europske unije koje želi postići u svojem unutarnjem tržištu. Ukoliko neka država nije u stanju istovremeno postići ova tri cilja, onda se za nju ne može reći da predstavlja jedno optimalno valutno područje. U kontekstu unije više članica, optimalno valutno područje bilo bi ono u kojem se blagostanje jedne zemlje ne može uvećati, na štetu blagostanja druge zemlje članice istog valutnog područja. Ovakav zajednički rast zemalja članica jedan je od ciljeva unije, odnosno maksimiziranje blagostanja. Smisao ulaska u optimalno valutno područje je povećanje blagostanja građana tog područja iznad nivoa koji su uživali van njega, što je jedan od razloga zašto se zemlje odlučuju na udruživanje.¹⁵

Upravo je optimalno valutno područje ideja vodilja Europske monetarne unije, koja daje nadu slabije razvijenim zemljama regije i pomoć u rješavanju problema nacionalnih gospodarstava i način podizanja standarda svojih građana.

Opći ciljevi Europske monetarne unije su:

- slobodna trgovina,
- slobodno kretanje kapitala,
- fiksirani devizni tečaj i
- monetarna autonomija,

Europska monetarna unija počiva na usklađivanju monetarnih politika zemalja članica, zajedničkim rezervama i zajedničkoj središnjoj banci, odnosno na sljedećim temeljima:¹⁶

- upotreba jedinstvene valute
- jedinstvena monetarna politika
- jedinstveno upravljanje rezervama i politikom deviznog tečaja
- autoritet regionalne središnje banke, uz suradnju sa nacionalnim središnjim bankama.

¹⁴ Tešić, J., Razlozi i smisao europskih integracijskih procesa, raspoloživo na

<http://www.kas.de/wf/doc/kas_10168-1522-15-30.pdf?070220125606>, pristupljeno [10.07.2016.], str. 17

¹⁵ Direkcija za evropske integracije, Monetarno okupljanje na evropskom tlu - ekonomska i monetarna unija, raspoloživo na <www.dei.gov.ba/bih_i_eu/najvazniji_dokumenti/dokumenti_direkcije/?id=4436>, pristupljeno [10.07.2016.], str. 4

¹⁶ ibid

- postojanje zajedničke banke za financiranje razvojnih projekata regionalnog karaktera, što doprinosi smanjivanju odstupanja između zemalja članica i učvršćivanju integracije

Pristupanje monetarnoj uniji nisu prihvatile sve zemlje tadašnje EU, već njih 15, a po strani su ostale Velika Britanija, Švedska i Danska, što govori o troškovima ulaska u uniju, unatoč velikim koristima koje donosi.

Naime, kao i sva udruživanja, i monetarna unija ima određene nedostatke.¹⁷ Osnivanje jednog nadnacionalnog tijela koje će samostalno i neovisno provoditi monetarnu politiku (politiku novčane mase, deviznog tečaja i kamatnih stopa) znači gubitak nacionalnog suvereniteta, odnosno, pojedina zemlja ne može samostalno donositi odluke o ovim pitanjima, već se mora voditi odlukama unije. Ovakva ovisnost može imati političke posljedice u državi članici monetarne unije.

Također, smatra se da slobodni devizni tečajevi znače slobodan izbor između stope inflacije i nezaposlenosti u zemlji. Europska monetarna unija ograničava ovu mogućnost zemljama članicama, jer one više nisu slobodne da upravljaju stopama inflacije i kamatnim stopama te im je onemogućeno provođenje vlastitih programa stabilizacije.

Prilikom formiranja monetarne unije dolazi do integracije različitih ekonomskih sustava, posebno u pogledu strukture privrede, efikasnosti i produktivnosti proizvodnje u sustav sa jednom valutom, što može biti praćeno određenim poteškoćama. Često se ne može utjecati na odljev kapitala u razvijenije dijelove monetarne unije, osim ako fiskalni sustav nije dovoljno razvijen.

Zemlja članica može formulirati vlastitu fiskalnu politiku, ali kako je ona povezana sa monetarnom, tako se utjecaj fiskalne politike smanjuje. Zbog smanjenja raspoloživih instrumenata, ekonomske politike zemalja članica postaju oštre. Ovaj problem postaje izražen u slučaju izloženosti različitim šokovima, poput šokova ponude i potražnje na tržištu. Vlada nema instrumente kojima može kratkoročno poboljšati ekonomsku situaciju. Ako stanovništvo izgubi povjerenje u jedinstvenu valutu, zbog njene nedovoljne kupovne moći, problemi mogu biti dugoročni te iz tog razloga treba inzistirati na stabilnosti cijena.

¹⁷ Europska monetarna unija, Prednosti i nedostaci EMU, raspoloživo na <<http://documents.tips/documents/emu557201cd4979599169a25830.html>>, pristupljeno [12.07.2016.]

Nedostaci monetarne unije uglavnom su makroekonomskog karaktera. S druge strane, prednosti koje imaju zemlje članice unije pored one makroekonomske, imaju vrlo izraženu i mikroekonomsku dimenziju.¹⁸

Najvažnija prednost je doprinos konsolidaciji jedinstvenog tržišta, odnosno unaprjeđivanje integracije tržišta dobara, usluga i faktora što podrazumijeva efikasnost proizvodnje i doprinos rastu BDP-a unije.

Transparentnost cijena i njihova direktna usporedivost povećava konkurenciju i specijalizaciju dobara i usluga, a unaprjeđuje se i prostorna i industrijska alokacija resursa. Eliminira se rizik od promjene deviznog tečaja i neizvjesnost, što doprinosi stabilnosti unutrašnjih tokova investiranja i trgovine.

Stabilnost cijena izrazito je uočljiva u Europskoj monetarnoj uniji, zbog činjenice da je Europska središnja banka, koja se zasniva na njemačkom modelu središnjih banaka, postavila stabilnost cijena kao svoj primarni cilj. Iz tog razloga u Europskoj monetarnoj uniji nema inflatornih očekivanja, što je posebno značajno za zemlje koje su u prošlosti imale visoku inflaciju, pa ih strani investitori percipiraju kao područje sa velikim inflatornim očekivanjima. Ulaskom u monetarnu uniju to se može promijeniti u korist zemlje članice.

Ulaskom u uniju kamatne stope se smanjuju, odnosno rastu investicije, a investitori donose odluke sa velikim stupnjem povjerenja, jer ne postoje unutrašnje kontrole unije za direktno ulaganje. Usuglašavanje monetarne i fiskalne politike dovodi do povećane monetarne stabilnosti i većeg utjecaja u međunarodnim monetarnim poslovima. To znači viši ekonomski rast i dinamičke koristi.

Smanjenje tečajnog rizika utiče na smanjenje riziko premije, te time stimulira investicije i privredni rast. Zemlje članice su više zaštićene od šokova sa financijskih tržišta, što zajedno sa ostalim prednostima utječe na povećanje sigurnosti u poslovanju. Time monetarna unija postaje pogodno tlo za investiranje.¹⁹

S obzirom na veličinu Europske monetarne unije, zajednička valuta postaje značajna kao rezervna svjetska valuta. Ova prednost može biti vrlo korisna, s obzirom na činjenicu da je

¹⁸ Europska monetarna unija, Prednosti i nedostaci EMU, raspoloživo na <<http://documents.tips/documents/emu557201cd4979599169a25830.html>>, pristupljeno [12.07.2016.]

¹⁹ Tešić, J., Razlozi i smisao europskih integracijskih procesa, raspoloživo na <http://www.kas.de/wf/doc/kas_10168-1522-15-30.pdf?070220125606>, pristupljeno [10.07.2016.], str. 22

dominacija američkog dolara kao rezervne svjetske valute u dužem periodu prošlog vijeka omogućila Sjedinjenim Državama spokojan život uz veliki deficit platne bilance.

Direktno mjerljiva korist je eliminiranje transakcijskih troškova unutar monetarne unije koji godišnje iznose 15 milijardi eura ili 0,4-0,5% BDP-a EU. Prednosti monetarne integracije su dugoročne, te se još ne mogu izmjeriti njihovi stvarni učinci koji bi potvrdili i opravdali postojanje ovakve unije.

2.2. Značaj EMU za monetarnu suverenost

Jedinstvena valuta ima veliki utjecaj na financijske proizvode, i zahtijeva od poslovnih banaka promjene koje utječu na njihovo poslovanje, prihode, troškove, rizik, ali i na pravnu i ekonomsku regulativu u nacionalnom monetarnom sustavu.

Ulaskom u monetarnu uniju povećava se konkurencija među bankama i moći će se održati samo one koje ponude najbolji tijek konsolidacije svog poslovanja. Europska monetarna unija podrazumijeva gubitak politike deviznog tečaja kao jednog od instrumenata ekonomske politike kod uravnoteživanja u ekonomiji, ali i dobitak na strani ponude kredita na boljem i likvidnijem financijskom tržištu unutar kojeg investitori imaju bolje uvjete za financiranje investicijskih projekata.²⁰

Ekonomska integracija postavlja pitanje izbora između monetarne neovisnosti i pojedinog oblika tečajnog režima. Priklanjanje jednom od mogućih modela monetarne suverenosti zahtijeva primjereno oblikovanje i vođenje monetarne i devizne politike koje će jednako vrijedno ostvariti nacionalni gospodarski rast i približavanje političkim ciljevima države.

Republika Hrvatska nastoji postići gospodarske ciljeve preko ekonomske integracije i uz instrumentalno vodstvo jednoobrazne monetarne politike. Gubitak središnje banke kao institucije „posljednjeg utočišta“ za domaći bankarski sustav znači da se poslovne banke u situaciji nelikvidnosti moraju osloniti na kreditne linije inozemnih banaka, a posljedica

²⁰ Podgajski, D., Značaj financijske euroizacije za kreditnu politiku i gospodarstvo Hrvatske, raspoloživo na <<https://repozitorij.unin.hr/islandora/object/unin%3A38>>, pristupljeno [10.07.2016.], str.22

gubitka samostalne monetarne politike zapravo označava složenu ovisnost predmetne države s političkim i ekonomskim odlukama središnje banke države čija se valuta preuzima.²¹

2.3. Financijska liberalizacija

Pojava financijske liberalizacije vezana je za promjene u zakonskoj regulativi i financijskoj praksi u smislu veće otvorenosti zemlje prema međunarodnim tokovima novca i kapitala te u smislu različitih procesa deregulacije nacionalnog financijskog sustava, koji imaju za cilj povećati efikasnost i slobodno djelovanje financijskog tržišta. S tim u svezi može se razlikovati eksterna i interna financijska liberalizacija.²²

Interna financijska liberalizacija

Interna financijska liberalizacija povezana je uz uklanjanje instrumenata administrativne kontrole kamatnjaka, odnosno prepuštanje kamatnjaka slobodnom djelovanju tržišta. Druga važna mjera interne financijske liberalizacije je napuštanje modela nacionalnih razvojnih banka i općenito banaka u državnom vlasništvu, kako država ne bi koristila svoju specifičnu poziciju u usmjeravanju alokacije financijskih sredstava u projekte od posebnog interesa, naročito ako to dovodi do gomilanja loših plasmana banaka jer se sredstva alociraju u ekonomski neefikasne projekte.

Kako bi se izbjeglo uplitanje države u slobodno djelovanje financijskog tržišta, kao i zbog izbjegavanja monetizacije proračunskog deficita, interna financijska liberalizacija povezana je uz zahtjev za ekonomskom i političkom neovisnošću nacionalne središnje banke, čime se želi spriječiti korištenje monetarne politike kao produžene ruke države.

Još jedan važan faktor interne financijske liberalizacije je jačanje uloge tržišta kapitala, a posebice tržišta dionica kao alternative dužničkom financiranju poduzeća, odnosno s aspekta novčano suficitarnih subjekata kao alternative držanju klasične štednje u bankama. Interna financijska liberalizacija povezana je uz jačanje sektora nebankovnih financijskih posrednika, nestajanje oštrog razgraničenja između segmenata komercijalnog i investicijskog bankarstva,

²¹ Božina, M., Pravni i ekonomski pogledi na ograničenu monetarnu suverenost, raspoloživo na <hrcak.srce.hr/21469>, pristupljeno [12.07.2016.], str. 8

²² Ivanov, M., Zamke eksterne financijske liberalizacije – pogled iz perspektive monetarnog sustava i modela privređivanja u Hrvatskoj, raspoloživo na <<http://web.efzg.hr/dok/FIN/mivanov/Financijska%20liberalizacija-SKRAENO-Hrvatska-Ivanov-2011.pdf>>, pristupljeno [10.07.2016.], str. 1

kao i slobodu uključivanja banaka u poslove tipične za nebankovne financijske institucije, uključujući i vlasničke interese nad društvima za osiguranje, investicijskim i mirovinskim fondovima itd.²³

Eksterna financijska liberalizacija vezana je uz promjene u zakonskoj regulativi kojima se postupno liberaliziraju transakcije po kapitalnom računu bilance plaćanja. Eksterna financijska liberalizacija može uključivati sve, ili samo neke od sloboda međugranične mobilnosti novca i kapitala, kao što su:²⁴

- sloboda nerezidenata da ulažu u domaću financijsku imovinu (dužničke i vlasničke instrumente),
- slobodu rezidenata da drže i trguju inozemnom financijskom imovinom,
- slobodu rezidenata da drže i trguju devizama na domaćem tržištu

Eksterna financijska liberalizacija javlja se kao simultana posljedica ukidanja carinskih i necarinskih barijera međunarodnih tokova roba i usluga te postojanja neravnoteže na tekućem računu bilance plaćanja. U kontekstu EMU, zemlje koje žele postati članice, moraju provesti barem dvije godine u ERM2²⁵, prije uvođenja eura.²⁶

Financijska liberalizacija donosi niz prednosti, ali i zamki koje mogu ugroziti održiv ekonomski rast i razvoj zemlje. Prihvaćajući model neoliberalizma zemlje se odriču mogućnosti korištenja ekonomskih politika za poticanje ekonomskog napretka i povećanja blagostanja domicilnog stanovništva.²⁷

Eksterna financijska liberalizacija pridonosi gubitku vlastite proizvodnje i potencijalnih radnih mjesta u zemljama koje cijenom rada i produktivnošću rada ne mogu konkurirati azijskim zemljama i zemljama Latinske Amerike, odnosno ne mogu konkurirati zemljama u kojima je životni standard i kvaliteta života radnika daleko lošija.

²³ Ivanov, M., Zamke eksterne financijske liberalizacije – pogled iz perspektive monetarnog sustava i modela privređivanja u Hrvatskoj, raspoloživo na <<http://web.efzg.hr/dok/FIN/mivanov/Financijska%20liberalizacija-SKRAENO-Hrvatska-Ivanov-2011.pdf>>, pristupljeno [10.07.2016.], str. 1

²⁴ ibid, str. 3

²⁵ Tečajni mehanizam 2 ili Exchange Rate Mechanism 2 je sustav deviznih tečajeva u kojem zemlje članice EU moraju sudjelovati bar dvije godine kako bi stekle uvjete za članstvo u EMU.

²⁶ European Commission, Adopting the euro, 2014., raspoloživo na <http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/adoption/index_en.htm>, pristupljeno [26.08.2016.]

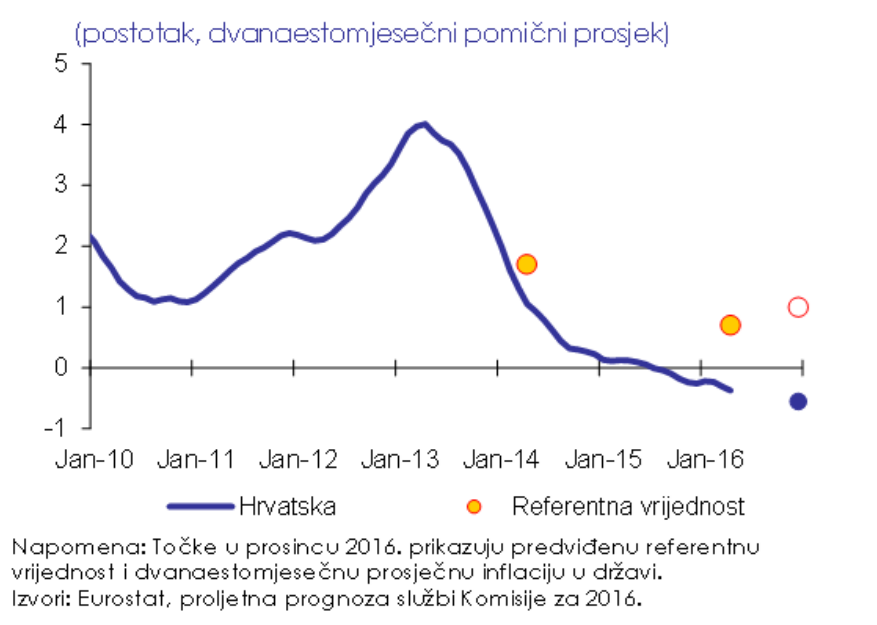
²⁷ Ivanov, M., Zamke eksterne financijske liberalizacije – pogled iz perspektive monetarnog sustava i modela privređivanja u Hrvatskoj, raspoloživo na <<http://web.efzg.hr/dok/FIN/mivanov/Financijska%20liberalizacija-SKRAENO-Hrvatska-Ivanov-2011.pdf>>, pristupljeno [10.07.2016.], str. 4

Liberalizacija pridonosi efikasnijem ostvarivanju profita privatnog kapitala, no problem ostaje činjenica da za privatni kapital, niti jedan opći nacionalni interes nema prioritet u odnosu na privatne osobne interese.

2.4. Europska monetarna unija i Republika Hrvatska

Posljednje izvješće o konvergenciji iz lipnja 2016., donosi zaključak Europske komisije koja smatra da Hrvatska ne ispunjava uvjete za uvođenje eura. Prema ovom izvješću, „Hrvatska ispunjava kriterij stabilnosti cijena. Prosječna stopa inflacije u Hrvatskoj tijekom dvanaest mjeseci do travnja 2016. iznosila je -0,4 %, što je niže od referentne vrijednosti od 0,7 %. Očekuje se da će ona pasti bitno ispod referentne vrijednosti u idućim mjesecima.“²⁸

Graf 1: Hrvatska – kriterij inflacije od 2010.

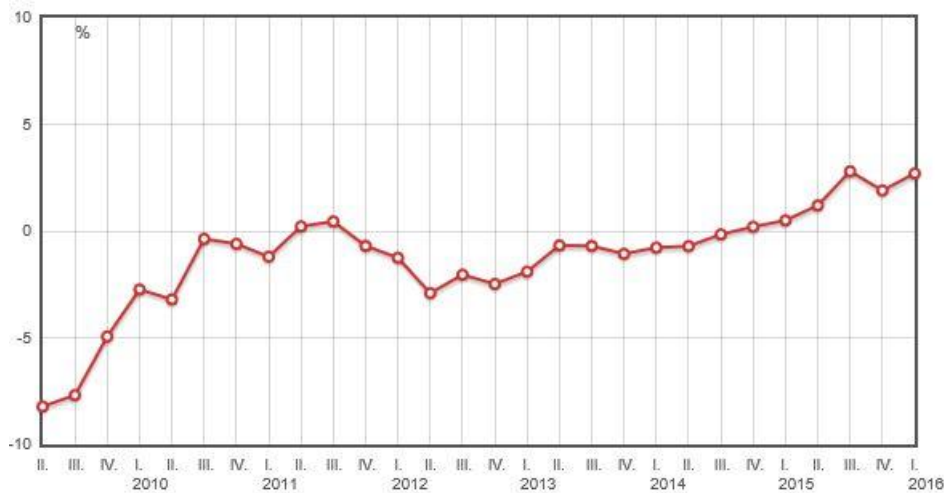

Izvor: Europska komisija, Izvješće o konvergenciji za 2016.²⁹

²⁸ Europska komisija, Izvješće o konvergenciji za 2016., lipanj 2016., raspoloživo na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM%3A2016%3A374%3AFIN>>, pristupljeno [10.07.2016.], str.10
²⁹ ibid

Europska komisija ocijenila je da Hrvatska ne ispunjava kriterij javnih financija i s obzirom na tu ocjenu postoji rizik da Hrvatska neće ispuniti odredbe Pakta o stabilnosti i rastu. Razlog tome je prekomjerni deficit, te se smatra da on neće dovoljno pasti te da će u 2017. godini biti potrebne dodatne mjere za osiguravanje ispunjivanja odredbi gore navedenog Pakta.³⁰

Graf 2: Tromjesečni obračun BDP-a

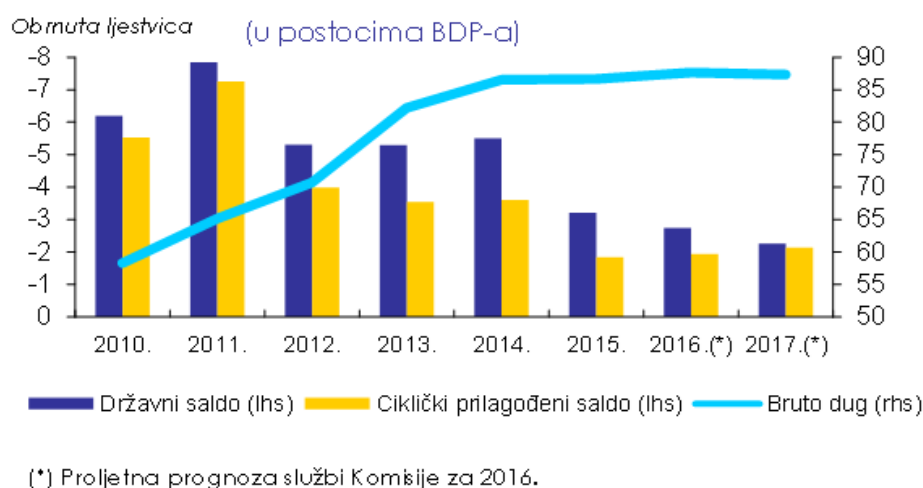
Izvor: Hrvatski zavod za statistiku³¹

Graf 2. prikazuje kretanje BDP u tromjesečnim obračunima od 2010. do prvog kvartala 2016. godine, koji uz oscilacije pokazuje trend rasta. S druge strane, državni deficit izražen kroz BDP u istom periodu nije opao dovoljno da bi zadovoljio zadane kriterije, što je prikazano na Grafu 3.

³⁰ Europska komisija, Izvješće o konvergenciji za 2016., lipanj 2016., raspoloživo na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM%3A2016%3A374%3AFIN>>, pristupljeno [28.08.2016.], str.11

³¹ Hrvatski zavod za statistiku, Tromjesečni obračun BDP-a, raspoloživo na <<http://www.dzs.hr/>>, pristupljeno [28.08.2016.]

Graf 3: Proračunski saldo države i javni dug

Izvor: Europska komisija, Izvješće o konvergenciji za 2016.³²

Izvješće o konvergenciji 2016. prati kretanje deficita u odnosu na BDP, te napominje da se nakon što se 2014. povećao na 5,5 % BDP-a, deficit opće države smanjio se na 3,2 % BDP-a u 2015., i kako se predviđa da će se deficit smanjiti na 2,7 % BDP-a u 2016. i 2,3 % BDP-a u 2017. godini. Predviđa se također i da će udio duga opće države u BDP-u dosegnuti najvišu razinu do sada, od 87,6 % BDP-a u 2016., nakon čega će tek neznatno pasti u 2017 (Graf 3).³³

U izvješću također stoji i napomena „Unatoč određenim nedavnim poboljšanjima fiskalni okvir Hrvatske i dalje je relativno slab u smislu ustroja i provedbe, uglavnom zbog opsežnih i učestalih revizija proračunskog plana, velikih izvanproračunskih transakcija i nedovoljnih zaštitnih mjera u pogledu neovisnosti nacionalnog nadzornog tijela.“³⁴

Nadalje, kako piše u izvješću o konvergenciji za 2016. godinu, „Hrvatska ne ispunjava kriterij deviznog tečaja. Hrvatska kuna ne sudjeluje u mehanizmu ERM II. HNB primjenjuje strogo upravljani fluktuirajući devizni tečaj te se njime koristi kao glavnim nominalnim sidrom za postizanje primarnog cilja stabilnosti cijena. Međunarodne pričuve HNB-a iznosile su više od 12 milijardi EUR u 2014. Njihov se iznos povećao na više od 14 milijardi EUR u prvom tromjesečju 2015., a zatim se smanjio te je do kraja 2015. iznosio otprilike 13,7 milijardi EUR (31 % BDP-a). Tečaj kune u odnosu na euro bio je uglavnom stabilan u protekle dvije godine

³² Europska komisija, Izvješće o konvergenciji za 2016., lipanj 2016., raspoloživo na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM%3A2016%3A374%3AFIN>>, pristupljeno [10.07.2016.], str.11

³³ ibid

³⁴ ibid

te je fluktuirao oko 7,6 HRK/EUR. Nastavio je slijediti godišnji obrazac privremene aprecijacije u proljeće kao rezultat deviznog priljeva ostvarenog u sektoru turizma.³⁵

S druge strane, s obzirom da su se dugoročne kamatne stope smanjile, i u periodu od godine dana do travnja 2016. godine iznosile 3,7%, što je niže od referentne vrijednosti od 4%, Hrvatska ispunjava kriterij konvergencije dugoročnih kamatnih stopa.

„U kontekstu postupka u slučaju makroekonomskih neravnoteža, Hrvatska je bila podvrgnuta detaljnom preispitivanju 2016., u kojem je ustanovljeno da u Hrvatskoj i dalje postoje prekomjerne makroekonomske neravnoteže. Slabe točke povezane su s visokom razinom javnog, korporativnog i vanjskog duga u kontekstu visoke nezaposlenosti.“³⁶

Postavlja se pitanje koliko određena zemlja dobiva, a koliko gubi uključivanjem u monetarnu uniju. Na mikroekonomskoj razini glavne prednosti monetarne unije leže na strani eliminiranja nesigurnosti deviznog tečaja i transakcijskih troškova konverzije valuta.

Transakcijski troškovi konverzije valuta koji se smanjuju unutar monetarne unije dijele se na dvije kategorije:³⁷

1. vidljive uštede - u kućanstvima i poduzećima koja više ne plaćaju proviziju radi konverzije valuta;
2. nevidljive uštede - u računovodstvu, jer se finansijski izvještaji izrađuju samo u jednoj valuti. Činjenica da su tečajne razlike između valuta zemalja članica izostale, smanjuje prostor mogućih zloupotreba u knjigovodstvu i udaljavanja od objektivnog i fer finansijskog izvještavanja.

Uklanjanje troškova razmjene i nesigurnosti u kretanju deviznog tečaja omogućava jednostavniju i lakšu međunarodnu usporedbu cijena, te smanjenje cjenovnih razlika za iste proizvode u zemljama članicama. Međutim, monetarno integriranje vodi gubljenju monetarne vlasti, što je naročito problem za finansijski jake i stabilne ekonomije.

³⁵ Europska komisija, Izvješće o konvergenciji za 2016., lipanj 2016., raspoloživo na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM%3A2016%3A374%3AFIN>>, pristupljeno [10.07.2016.], str.11

³⁶ ibid

³⁷ Direkcija za evropske integracije, Monetarno okrupnjavanje na evropskom tlu - ekonomska i monetarna unija, raspoloživo na <www.dei.gov.ba/bih_i_eu/najvazniji_dokumenti/dokumenti_direkcije/?id=4436>, pristupljeno [10.07.2016.], str. 7

Činjenica je da se monetarnom integracijom gubi kontrola i autonomija u vođenju ekonomske i monetarne politike. Ekonomske politike se moraju međusobno podržavati kako bi efekt monetarnog integriranja bio povoljan.

S obzirom na gospodarske probleme u kojima se Republika Hrvatska nalazi, iz svega navedenog može se izvući zaključak da će gospodarstvo i tržište zemlje ojačati ulaskom Europsku monetarnu uniju, unatoč gubitku kontrole nad ekonomskom politikom.

3. UTJECAJ ČLANSTVA U EMU NA POSLOVANJE PODUZEĆA KRAŠ

Već gotovo 100 godina mnogobrojni pojedinci, a i čitave generacije, doprinose izrastanju Kraša u modernu konditorsku kompaniju. Kraševa „slatka” povijest počinje 1911. godine kada je tvornica Union u Zagrebu započela s radom kao prvi industrijski proizvođač čokolade u jugoistočnoj Europi. Već od samog početka, slastice proizvedene u ovoj tvornici primaju najveće priznanje - Union postaje carski i kraljevski dobavljač bečkog dvora.

Godine 1923. u Zagrebu, na Savskoj cesti, tvrtka Bizjak započinje proizvodnju dvopeka, keksa i vafla. Zahvaljujući umješnosti svog vlasnika, tvrtka je ubrzo postala poznata po svojim domaćim keksima na tržištu šire regije.

Do 1950. godine dolazi do ujedinjenja Uniona, Bizjaka i ostalih manjih proizvođača konditorskih proizvoda iz Zagreba. Te godine tvrtka dobiva ime JOSIP KRAŠ po antifašističkom borcu i istaknutom rukovodiocu tadašnjeg sindikalnog pokreta. Od trenutka ujedinjenja kompanija počinje svoj razvoj kao proizvođač sve tri grupe konditorskih proizvoda: kakao proizvoda, keksa i vafla i bombonskih proizvoda.

Godine koje dolaze obilježene su ulaganjima u modernizaciju proizvodnje. Nove generacije Kraševih stručnjaka na temeljima originalnih konditorskih receptura primjenjuju nova znanja u izradi slastica, zahvaljujući kojima se sustavno povećava ponuda asortimana i dalje zadržava vodeća pozicija na prostoru regije.

Društveno poduzeće se 1992. godine transformira u dioničko društvo Kraš. Od tada pa do danas Kraš se razvija kao suvremeno organizirana i tržišno orijentirana kompanija čiji su proizvodi prisutni i priznati na svjetskim tržištima. Pri tome poštuje i njeguje svoju bogatu prošlost temeljenu na vrhunskoj kvaliteti proizvoda koju su svojom vjernošću nagradile generacije Kraševih potrošača.³⁸

Kraš je osnivač i 100% vlasnik devet ovisnih društava, od kojih je sedam u inozemstvu, te dva u Hrvatskoj. Sedam ovisnih društava se bavi komercijalnim djelatnostima, a dva proizvodnjom.³⁹

³⁸ Povijest Kraša, raspoloživo na <http://www.kras.hr/hr/povijest_krasa#>, pristupljeno [10.07.2016.]

³⁹ Dionička društva, Kraš d.d., raspoloživo na <<http://www.poslovni.hr/stock/dd/kras-dd-2468>>, pristupljeno [10.07.2016.]

Kraš je najveća hrvatska tvrtka koja se bavi proizvodnjom i prodajom slastičarskih proizvoda, a također je i jedna od najvećih u jugoistočnoj Europi, s proizvodnim pogonima i u istočnoj Europi, te Slovačkoj i Češkoj.

Tvrtka Kraš se dobro držala na tržištu do 2009. godine, kad počinje zapadati u krizu jer domaći proizvođači počinju gubiti prvenstvo na tržištu slatkiša, što se dogodilo zbog novih pravila o uvozu koji su omogućili stranim proizvođačima, u prvom redu iz Turske, uvoz više od 22.000 tona finalnih proizvoda bez carine. Istovremeno su domaći konditori plaćali visoke carine na uvoz sirovina kao što su šećer i mliječna mast što je dovelo do golemih gubitaka u poslovanju.⁴⁰

Drugi događaj koji je potresao domaće konditorsko tržište je bila nepripremljenost na izlazak iz CEFTA-e, te ulazak u EU, zbog čega je izvoz u Jugoistočnu Europu naglo pao, a domaći proizvodi više nisu mogli ostati konkurentni jer su tržište ponovo preplavili strani proizvodi sa Zapada čije su cijene pale i uvoz bio olakšan.

„Danas su Kraševi poslovni planovi usmjereni ka jačanju konkurentnosti na domaćem i inozemnom tržištu, kao i jačanju svih poslovnih aktivnosti usmjerenih ka postizanju što većeg zadovoljstva Kraševih kupaca i potrošača. Unatoč stalnom povećanju strane konkurencije na domaćem tržištu, kompanija ostvaruje stabilan rast. Brži rast inozemne prodaje u odnosu na domaću rezultat je izvozne orijentacije Kraša. Glavni generator rasta izvozne prodaje su tržišta srednje i istočne Europe na kojima je kompanija tradicionalno prisutna, te zadnjih godina sve značajniji porast izvoza na tržišta zapadnoeuropskih zemalja i SAD-a.“⁴¹

Među značajnijim obilježjima Kraševog poslovanja je kontinuirano ulaganje u razvoj asortimana i plasiranje novih i inoviranih proizvoda na tržište. Dio te strategije je i otvaranje Kraševih čoko barova, čime je započeo marketinški iskorak s ciljem osmišljavanja novog koncepta komunikacije s tržištem, s naglaskom na vrhunskoj kvaliteti.⁴² U 2016. godini, poduzeće ostvaruje rast u odnosu na prošlu godinu, unatoč nepovoljnim pojavama na tržištu.

Prema izvještaju uprave društva iz srpnja 2016., „Kraš grupa je u razdoblju I-VI 2016. godine ostvarila konsolidirane ukupne prihode u iznosu od 458,6 milijuna kuna. U ukupnim prihodima prihodi od prodaje ostvareni su u iznosu od 450,3 milijuna kuna, pri čemu su

⁴⁰ Kraš nije samo slatka priča, raspoloživo na <<http://www.crvena-akcija.org/kras-nije-samo-slatka-prica/>>, pristupljeno [13.07.2016.]

⁴¹ Kako poslujemo, Kraš d.d., raspoloživo na <http://www.kras.hr/hr/kako_poslujemo>, pristupljeno [10.07.2016.]

⁴² ibid

prihodi od prodaje na domaćem tržištu ostvareni u iznosu 244,4 milijuna kuna, a prihodi od prodaje u inozemstvu u iznosu od 205,9 milijuna kuna. Ukupni konsolidirani rashodi u razdoblju I-VI 2016. godine ostvareni su u iznosu od 451,2 milijuna kuna. U odnosu na isto razdoblje prošle godine ukupni prihodi veći su za 1,3 %, dok su ukupni rashodi veći za 1,1%. Trend povećanih nabavnih cijena osnovnih sirovina iz protekle godine nastavljen je i u prvom polugodištu ove godine, posebno cijena: kakaovca i prerađevina od kakaovca, te šećera.⁴³

U promatranom razdoblju došlo je do smanjenja tečaja EUR-a i USD-a u odnosu na HRK, što se zbog visokog udjela izvoza u ukupnoj prodaji, nepovoljno odrazilo kroz tečajne razlike i povećanje neto financijskih rashoda.

„Tijekom prvog polugodišta 2016. godine, u okviru ukupnog rasta obujma prodaje, značajnije povećanje izvoza ostvareno je na prekomorskim tržištima, s naglaskom na izvoz u Saudijsku Arabiju i Kanadu, te na tržištima Zapadne Europe: Njemačka, Austrija, Slovačka i Švicarska. Rast izvoza ostvaren je i putem povezanih poduzeća, na tržištima Bosne i Hercegovine i Slovenije. Udio izvoza u ukupnoj prodaji dosegao je 49,3%, uz ostvareni rast od 7,1% u odnosu na prošlu godinu. Pozitivnim trendovima prodaje značajno su doprinijeli novi i inovirani proizvodi, prije svega, novi okusi Dorina čokolada i keksa Domaćica. Sukladno politici kontinuiranog razvoja, i u ovoj godini nastavljen je investicijski ciklus. Realiziraju se ulaganja u modernizaciju proizvodnje bombona i vafl proizvoda u tvornicama u Zagrebu, a u tijeku su značajne investicijske aktivnosti u povezanim poduzećima Karolini d.o.o. Osijek i Miri a.d. Prijedor.⁴⁴

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, promijenili su se uvjeti obavljanja trgovine između poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj s onima iz zemalja članica Europske unije, dok se trgovina sa zemljama nečlanicama - trećim zemljama - obavlja sukladno europskim i nacionalnim carinskim propisima.⁴⁵

Gledajući zemlje koje su postale članice Europske monetarne unije, sve su prošle, ili prolaze, kroz određene šokove ponude i potražnje na svojim tržištima. Uzrok tomu jest otvaranje nacionalnog tržišta konkurenciji iz Europe, troškovi konverzije valute, usklađivanje načina poslovanja i sl.

⁴³ Financijski izvještaj za razdoblje I-VI 2016. godine, Kraš d.d., raspoloživo na <http://www.kras.hr/images/financijal_reports/SRPI-TFI-POD-_0616-MATICA-HANFA_file_120.pdf>, pristupljeno [29.07.2016.], str.1

⁴⁴ ibid, str. 2

⁴⁵ Carinska uprava, raspoloživo na <<https://carina.gov.hr/>>, pristupljeno [12.07.2016.]

Nakon pristupanja Republike Hrvatske u EU, carinska postupanja se ne provode za robu koja se unosi iz EU na područje Hrvatske i obratno. Međutim, to se odnosi samo na slučajeve kada se unošenje/iznošenje odnosi na robu koja ima status robe Zajednice, dok se obveza provođenja carinskog postupka ili postupanja i dalje provodi ako se iz EU u Republiku Hrvatsku i obratno unosi/iznosi roba koja nema status robe Zajednice. Ovime je trgovina određenom robom postala lakša, odnosno brža radi pojednostavljenog protoka.⁴⁶

Iako poduzeće posluje dobro posljednjih godina i oporavilo se od pada u 2009. godini, s obzirom na gubitke uzrokovane tadašnjim turbulencijama na tržištu, uvođenjem eura i pristupom Europskoj monetarnoj uniji, kratkoročno može očekivati ponovni pad. Razlog tomu može biti šok nove valute, kupovna moć domicilnog stanovništva, cijene sirovina i dr. Dugoročno, uspjeh poduzeća ovisit će o njegovoj stabilnosti i poslovnim potezima. Unutar unije, ulazak na nova tržišta može biti lakši radi zajedničkog nastupa, jačanje pozicija na postojećim tržištima jednostavnije radi lakšeg pristupa, no zadržavanje lokalne pozicije može biti otežano, radi većeg upliva stranih proizvoda.

S obzirom na vrstu industrije, uspjeh poslovanja mjerit će se od proizvoda do proizvoda, s obzirom da neki Kraševi proizvodi na domicilnom tržištu nemaju konkurenciju, dok drugi vode ljute borbe. Slična je situacija i na ostalim tržištima.

„Kraš je dugogodišnji lider u kategoriji Napolitanki na tržištu Saudijske Arabije, gdje se godišnje plasira više od 3000 tona ovog proizvoda. Tržišta Jugoistočne Europe Kraševa su domicilna tržišta na kojima posluje putem vlastitih podružnica osnovanih u Sloveniji, Srbiji, BiH, Makedoniji, Češkoj i Slovačkoj. Kraš je izvozno orijentirana kompanija koja nešto manje od polovine ukupne proizvodnje izvozi na tržišta regije, zapadne Europe i prekomorja, a danas je Kraševa poslovna strategija usmjerena ka izjednačavanju domaće prodaje i izvoza.“⁴⁷

Izvoz je u ovom trenutku iznimno važan za Hrvatsku iz razloga što povećanje izvoza stvara radna mjesta, i zbog toga što financijska i druga ograničenja limitiraju domaće tržište, te jedino izvozno orijentirana ekonomija može maloj zemlji jamčiti dugoročno održiv gospodarski rast.

⁴⁶ Buljan, M., Trgovina sa zemljama članicama Europske unije i trećim zemljama nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, Carinski vjenik 11/13, raspoloživo na <www.ijf.hr/upload/files/file/CV/2013/11/buljan.pdf>, pristupljeno [12.07.2016.], str. 14

⁴⁷ Poslovni dnevnik, Kraš juriša na Japan i Koreju, , raspoloživo na <<http://www.poslovni.hr/domace-kompanije/kras-jurisa-na-japan-i-koreju-281215?nomobile=>>>, pristupljeno [27.08.2016.]

Dobrobiti izvoza:⁴⁸

- Izvozno orijentirane zemlje u recesiji se brže oporavljaju od ostalih ekonomija, a njihove recesije traju kraće i za posljedicu imaju manji broj zatvorenih radnih mjesta.
- Izvoz je komponenta agregatne potražnje te, shodno tome, njegov rast predstavlja ujedno i rast BDP-a.
- Veličina izvoza ima značajan utjecaj na razinu deficita državnog računa.
- Izvoz povećava devizne rezerve.
- Izvoz unaprjeđuje kompetitivne prednosti zemlje usvajanjem novih znanja i tehnologija.
- Izvozna orijentacija jača ukupnu konkurentnost zemlje te stvara pozitivnu percepciju o funkcioniranju njezina gospodarstva.
- Izvozno konkurentna društva su stabilnija u svom poslovanju i imaju tendenciju održivog razvoja.

Samo oko 13% poduzeća u Hrvatskoj izvozi, no ta poduzeća zapošljavaju polovicu zaposlenih u svim poduzećima, ostvaruju oko 65% od ukupnih prihoda od prodaje, te u razvoj ulažu čak oko 70% sredstava od ukupno ulaganih sredstava u razvoj. Rast takvih zdravih i naprednih poduzeća čini ukupnu hrvatsku ekonomiju snažnijom. Za Kraš, kao i ostala hrvatska poduzeća, važno ojačati svoje pozicije na tržištima u regiji, kako ulaskom u monetarnu uniju ne bi bila previše uzdrmana.

Iako Republika Hrvatska još nije blizu uključanja u Europsku monetarnu uniju jer ne ispunjava zadane uvjete (a za zemlju koja ne ispunji kriterije iz Maastrichta postoji mogućnost da zauvijek ostanu van unije), lokalna poduzeća moraju se u svom poslovanju pripremati za potencijalno velike šokove koji mogu uslijediti.

Republika Hrvatska najviše uvozi iz i izvozi u Europsku uniju te u europske zemlje koje nisu članice, što je i logično s obzirom na regiju kojoj pripada i tržište kojem gravitira. Kako će se ulazak u Europsku monetarnu uniju odraziti na uvoz i izvoz, tek treba vidjeti, jer unatoč poznavanju prednosti i nedostataka, i određenom očekivanju kako će se događaji odvijati i odražavati na zemlju, ipak se ne može sve predvidjeti.

⁴⁸ O hrvatskom izvozu, Izvozni portal, raspoloživo na <<https://izvoz.gov.hr/o-hrvatskom-izvozu/9>>, pristupljeno [14.07.2016.]

Činjenica je da će se ulaskom Republike Hrvatske u monetarnu uniju povećati borba s konkurencijom, na što poduzeća poput Kraša trebaju biti spremna i imati poslovni plan nastupa. Kraš je u relativno boljoj poziciji naspram nekih drugih hrvatskih poduzeća, jer je već jedan od najjačih izvoznika, te prisutan sa jakom pozicijom na europskim tržištima. S druge strane, politika konkurencije odnosno politika tržišnog natjecanja Europske unije, osigurava ravnopravno i pošteno natjecanje tvrtki na europskom unutarnjem tržištu.

Europska komisija zajedno s nacionalnim tijelima za zaštitu tržišnog natjecanja nastoji spriječiti ili ispraviti protunatjecateljsko ponašanje. Komisija izravno provodi pravila tržišnog natjecanja EU-a kako bi tržišta EU-a bolje funkcionirala, osiguravajući pritom da se sve tvrtke natječu jednako i pošteno na temelju vlastitih zasluga. Komisija posebno prati tvrtke kako bi osigurala da se ne udružuju radi podjele tržišta ili da ne djeluju na način koji isključuje moguće konkurente.⁴⁹

Politika konkurencije od velikog je značaja za istinsko funkcioniranje zajedničkog, danas jedinstvenog tržišta EU i ostvarivanje četiri slobode: protoka ljudi, robe, kapitala i usluga. Cilj je doprinosi pospešivanju tržišne razmjene i daljnjem izgrađivanju tržišta. Ovo je jedna od najrazvijenijih politika unije – njeni pravni postulati, kao i njihova primjena i razrada od strane pojedinih organa unije, sadrže ideju o izgradnji zajedničkog, jedinstvenog, tržišta. Uz to, osnivački ugovori postavljaju i dodatne ciljeve, poput blagostanja stanovništva država članica, čime se mogu pravdati brojni izuzeci, odstupanja i široko raširena državna pomoć kroz razne vidove subvencija, koje su u Hrvatskoj već sada itekako aktualne. Provođenje ove politike nalazi se u nadležnosti Europske unije – konkretno Europske komisije, ali i u jurisdikciji anti-monopolskih tijela država članica. Svi oni zajedno čine Europsku mrežu za konkurenciju.

Prema glavnim pravilima Europske unije, poduzeća:⁵⁰

- ne smiju pristajati na utvrđivanje cijena ili međusobnu podjelu tržišta
- ne smiju zlorabiti dominantni položaj na nekom tržištu da bi istisnule manje konkurente

⁴⁹ Tržišno natjecanje, Politike Europske unije, raspoloživo na <https://europa.eu/european-union/topics/competition_hr>, pristupljeno [16.07.2016.] , str. 4

⁵⁰ ibid

- ne smiju provesti spajanja ako bi time dospjele u položaj da nadziru tržište. Veće tvrtke s velikim prometom u EU ne smiju provesti spajanja bez prethodnog odobrenja Europske komisije, čak i ako je njihovo sjedište izvan EU

Samo se dvije od Kraševih podružnica nalaze u zemljama koje su naknadno uvele euro – ona u Slovačkoj, i podružnica u Sloveniji, dok su proizvodi u EU zoni prisutni još i na tržištima Njemačke i Austrije, koje su već ranije uvele euro. Jasno je dakle da bi se pristupanjem RH Europskoj monetarnoj uniji ukinuo tečajni rizik prilikom poslovanja sa ovim zemljama, što bi stabiliziralo prihode s ovih tržišta te omogućilo jasnije njihovo planiranje. S druge strane, tečajni rizik i dalje bi ostao prisutan u poslovanju s onim zemljama, gdje obračunska valuta nije euro, nego primjerice američki dolar ili neka druga valuta.

Ulaskom u Europsku uniju Republika Hrvatska postala je sastavni dio unutarnjeg tržišta EU, što je olakšalo izvoz hrvatskih proizvoda, a Kraš d.d. također je iskoristio ovu prednost. Dodatnu prednost za hrvatske proizvode čini oznaka 'Proizvedeno u EU', koja pozitivno utječe na imidž proizvoda na europskom tržištu, a poduzeća su osjetila olakšanje u poslovanju ukidanjem graničnih kontrola. Naime, ulaskom u EU Hrvatska je postala i dio carinske unije. što je omogućilo ostvarivanje uštede na vremenu i u troškovima kontrole špedicije i carinjenja.⁵¹

Tablica 3: Izvoz Kraš d.d. u periodu 2010. – 2015.

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Ukupni prihod u mil. kn	1141,10	1038,00	1007,90	1023,00	1029,10
Prihod od izvoza u mil. kn	460,50	414,10	418,00	436,10	448,40
Udio izvoza u ukupnim prihodima	40,36%	39,89%	41,47%	42,63%	43,57%

Izvor: vlastita izrada prema podacima Kraš d.d.⁵²

U tablici je vidljiv pad ukupnih prihoda poduzeća netom prije ulaska u EU, koji se nastavio u godini priključenja, da bi se u posljednje dvije godine zabilježio rast. Udio prihoda od izvoza raste nakon priključenja Republike Hrvatske u EU, no referentni period je prekratak da bi se sa sigurnošću govorilo o pozitivnom utjecaju ulaska u EU. Također, važno je napomenuti da veliki dio izvoza Kraša d.d. čini izvoz u Saudijsku Arabiju.

⁵¹ 28 prednosti i 28 otežavajućih okolnosti nakon ulaska u EU, Tjednik Forum, raspoloživo na < <http://www.hercegbosna.org/kolumne/politika/28-prednosti-i-28-otezavajucih-okolnosti-nakon-ulaska-u-eu-4963.html>>, pristupljeno [01.09.2016.]

⁵² Kako poslujemo, Kraš d.d., raspoloživo na < http://www.kras.hr/hr/kako_poslujemo/prikazi-2014>, pristupljeno [01.09.2016.]

Republika Hrvatska nije nažalost iskoristila prednosti početnog efekta pristupanja Europskoj uniji, kako ističu u Hrvatskoj gospodarskoj komori. Analizu trogodišnjeg iskustva članstva Hrvatske u Europskoj uniji prikazuje kako je rast BDP u 2015. godini bio ispod razine rasta u EU, odnosno 1,6% prema 1,9%, te iznosi činjenicu kako je prije priključivanja uniji Hrvatska bila na 61% prosjeka EU po razvijenosti, dok je danas na 58% te su u EU nerazvijenije samo Bugarska i Rumunjska.⁵³

Ova analiza dalje navodi kako se pozitivan efekt ulaska Republike Hrvatske u EU osjetio na povećanju prodaje roba i usluga hrvatskih tvrtki na unutarnjem području zajedničkog tržišta EU-a, no kako se zemlja i dalje suočava s poteškoćama u korištenju EU fondova, gdje značajno zaostaje za stopama iskorištenja na razini EU, te se ističe da je negativna vanjskotrgovinska bilanca u poljoprivrednom sektoru narasla za 230 milijuna eura. Hrvatska gospodarska komora uz ovu je analizu provela i opsežnu anketu o poslovanju hrvatskih poduzeća nakon ulaska u Europsku uniju.

Anketirani uzorak činilo je 316 poduzeća koja u dobroj mjeri odražavaju i strukturu hrvatskoga gospodarstva, te je 93% anketiranih tvrtki svrstano u kategoriju malih i srednjih poduzeća, dok je 7% njih svrstano u kategoriju velikih poduzeća.⁵⁴

Svrha provođenja ovakve ankete bila je utvrđivanje utjecaja EU na poslovanje odabranih poduzeća, prije svega u smislu djelovanja na zajedničkom tržištu. Rezultati ankete ukazuju na sektore koji su se brže prilagodili poslovanju na zajedničkom tržištu, no i na one koji se suočavaju s poteškoćama po ulasku ili su izloženi konkurentskim proizvodima iz ostalih zemalja članica. Također, rezultati ukazuju i na postojanje potrebe za dodatnim mjerama kojima bi se unaprijedila konkurentnost pojedinih grana gospodarstva te im se omogućilo ravnopravno natjecanje na zajedničkom europskom tržištu.⁵⁵ Dijelovi rezultata ankete ovdje su prikazani kako bi se prikazali utjecaji poslovanja na europskom tržištu na hrvatska poduzeća, pa time i Kraš d.d.

⁵³ U EU posluje tri puta više hrvatskih tvrtki, ali Hrvatska nije iskoristila prednosti članstva, Hrvatska gospodarska komora, raspoloživo na <<http://www.hgk.hr/sektor-centar/sektor-medjunarodni/u-eu-posluje-tri-puta-vise-hrvatskih-tvrtki-ali-hrvatska-nije-iskoristila-prednosti-clanstva>>, pristupljeno [29.08.2016.]

⁵⁴ Analiza HGK: Poduzetnici smatraju ulazak u EU pozitivnim za poslovanje, Hrvatska gospodarska komora, raspoloživo na <<http://beta.hgk.hr/analiza-hgk-poduzetnici-smatraju-ulazak-u-eu-pozitivnim-za-poslovanje-najava>>, pristupljeno [29.08.2016.]

⁵⁵ Analiza HGK: Poduzetnici smatraju ulazak u EU pozitivnim za poslovanje, Hrvatska gospodarska komora, raspoloživo na <<http://beta.hgk.hr/analiza-hgk-poduzetnici-smatraju-ulazak-u-eu-pozitivnim-za-poslovanje-najava>>, pristupljeno [29.08.2016.]

Više od 80% hrvatskih prehrambeno-prerađivačkih poduzeća sudjeluje na zajedničkom tržištu, a Kraš d.d. čini dio ovog postotka.

„Uz podatke vezane uz aktivnosti, odnosno prisutnosti na zajedničkom tržištu, vrlo su značajni podaci o pokretanju izvoza na tržišta drugih EU zemalja. Naime, 37% anketiranih tvrtki izjavilo je da su po ulasku počeli izvoziti svoje proizvode u EU, pri čemu tim brojem nisu obuhvaćene tvrtke koje su izvozile i prije ulaska, dok je 40% njih povećalo izvoz roba na EU tržište. Sukladno tome, 38% anketiranih bilježi povećane prihode od izvoza posljednjih godina.“⁵⁶ Oslanjajući se na ove podatke, Kraš d.d. može očekivati daljnje povećanje izvoza na tržište EU, a zasigurno bi pristupanje EMU tome dodatno pridonijelo.

Svakako je povećanju izvoza u ostale EU zemlje pogodovala i činjenica da su se značajno olakšali uvjeti poslovanja na zajedničkom tržištu, što je potvrdilo dvije trećine anketiranih. Najbolje rezultate pokazuju velike tvrtke, u koje spada i Kraš d.d., kod kojih je 50% počelo izvoziti, 64% je povećalo svoj izvoz, dok ih je 59% povećalo prihode od izvoza.

Sektorski gledajući, najbolje rezultate bilježe poljoprivreda i ribarstvo te prehrambeno-prerađivačka industrija koje bilježe rast plasmana proizvoda na EU tržište od 64%, odnosno 62%. Može se pretpostaviti kako je i Kraš d.d. iskoristio olakšano poslovanje na zajedničkom tržištu, te kako će pristupanje Europskoj monetarnoj uniji još više doprinijeti uspješnom poslovanju.

„Hrvatska je bilježila, i još uvijek bilježi, značajnu trgovinsku razmjenu sa zemljama CEFTA-e, s kojima je izgubila povlastice nakon ulaska u EU. To se posebice odnosi na sektor prehrambeno-prerađivačke industrije te poljoprivrede i ribarstva. Naime, svega 13% ukupno anketiranih tvrtki iskazalo je smanjenje izvoza roba na treća tržišta, dok 32% anketiranih iz sektora poljoprivrede i ribarstva te čak 48% njih iz prehrambeno-prerađivačke industrije tvrde da su se suočili sa smanjenjem izvoza na treća tržišta.“⁵⁷

⁵⁶ Analiza HGK: Poduzetnici smatraju ulazak u EU pozitivnim za poslovanje, Hrvatska gospodarska komora, raspoloživo na <<http://beta.hgk.hr/analiza-hgk-poduzetnici-smatraju-ulazak-u-eu-pozitivnim-za-poslovanje-najava>>, pristupljeno [29.08.2016.]

⁵⁷ ibid

Ulaskom Republike Hrvatske u EU, prestao je povoljan trgovinski režim sa zemljama regije (reguliran ugovorima o CEFTI), jer se počela primjenjivati zajednička trgovinska politika EU.⁵⁸

Mnoga hrvatska poduzeća ublažila su ovaj šok za svoje poslovanje preseljenjem pogona u jednu od zemalja regije, te je i Kraš d.d. preuzeo tvornicu 'Mira' u Prijedoru. Također, tvornica 'Karolina' u Osijeku prevladala je šok novih tržišnih uvijeta, time što ju je Kraš preuzeo, u nju preselio dvije proizvodne linije svojih napolitanki, koje danas 'Karolina' uspješno izvozi na tržište Saudijske Arabije.⁵⁹

Provedena anketa pokazala je kako su se veća poduzeća, u koja spada i Kraš, lakše snašla u novom poslovnom okruženju zajedničkog europskog tržišta. Iako ne postoji analiza samog poduzeća o mogućim utjecajima pristupa naše zemlje europskoj monetarnoj uniji, može se zaključiti da Kraš, kao stabilno poduzeće koje već sudjeluje na europskom tržištu plasiranjem svojih proizvoda i putem svojih podružnica, neće imati većih problema s prilagodbom na novo poslovanje.

Sljedeći cilj Republike Hrvatske jest uvođenje eura. Za Kraš d.d. to će predstavljati niz prednosti, no među glavnim prednostima ističu se:⁶⁰

- niži transakcijski troškovi – odnosno, troškovi koje poduzeće ima pri mijenjanju jedne valute u drugu. Nakon početnih troškova konverzije, ovi bi troškovi nestali vezano uz eurska tržišta, a smanjili bi se u trgovanju sa ostalim tržištima.
- eliminacija valutnog rizika – uvođenjem eura eliminiraju se fluktuacije tečaja koje mogu imati značajnu ulogu u poslovanju.
- transparentnost cijena - značajna korist od uvođenja eura očituje se i u većoj transparentnosti cijena. Naime, ako su sve cijene izražene u eurima, puno ih je lakše uspoređivati i donijeti najbolju odluku, što je primjerice primjenjivo pri odabiru dobavljača.

⁵⁸ Kraš vodi 'frontu' za spas sektora nakon izlaska iz Cefte, raspoloživo na <<http://www.poslovni.hr/hrvatska/kras-vodi-frontu-za-spas-sektora-nakon-izlaska-iz-cefte-195747>>, pristupljeno [01.09.2016.]

⁵⁹ Varenina: Uz Kraš smo bezbolno prebrodili izlazak s tržišta Cefte, Glas Slavonije, raspoloživo na <<http://www.glas-slavonije.hr/218215/7/Varenina-Uz-Kras-smo-bezbolno-prebrodili-izlazak-s-trzista-Cefte>>, pristupljeno [01.09.2016.]

⁶⁰ Ištvanović., M., Hostić., P., Hrvoj., L., Prednosti i nedostaci uvođenja eura u Hrvatsku, raspoloživo na <<https://www.slidesearch.net/slide/prednosti-i-nedostaci-uvo-enja-eurasecured>>, pristupljeno [01.09.2016.], str. 15

Glavni nedostatak uvođenja eura jest trošak uvođenja nove valute, no važno je reći da je karakter ovih troškova jednokratn. U direktne troškove uvođenja eura s kojima će se suočiti i Kraš d.d. spadaju:⁶¹

- Troškovi konverzije u euro koji se odnose konkretno na zamjenu kune eurom,
- Troškovi prilagodbe informatičkih sustava i opreme, prvenstveno banaka te poduzeća koja se bave bilo kakvom trgovinom, pa tako možebitno i Kraš d.d.,
- Administrativni i pravni troškovi prilagodbe dokumenata,
- Troškovi obuke osoblja koje će se svakodnevno koristiti novom valutom.

Nakon provedene prilagodbe dokumenata, jedna od prednosti članstva u EU je i manje birokracija i administracije, što pozitivno utječe na brzinu obavljanja poslovanja.

⁶¹ Ištvanović., M., Hostić., P., Hrvoj., L., Prednosti i nedostaci uvođenja eura u Hrvatsku, raspoloživo na <<https://www.slidesearch.net/slide/prednosti-i-nedostaci-uvo-enja-eurasecured>>, pristupljeno [01.09.2016.], str. 15

Slika 1: Račun dobiti i gubitka u razdoblju 01.01.2015. do 31.12.2015.

Obveznik: KRAŠ d.d. Zagreb			
Naziv pozicije	AOP oznaka	Prethodna godina	Tekuća godina
1	2	3	4
I. POSLOVNI PRIHODI (112+113)	111	1.019.067.392	1.023.661.224
1. Prihodi od prodaje	112	995.438.698	1.002.693.539
2. Ostali poslovni prihodi	113	23.628.694	20.967.685
II. POSLOVNI RASHODI (115+116+120+124+125+126+129+130)	114	987.829.119	996.289.045
1. Promjene vrijednosti zaliha proizvodnje u tijeku i gotovih proizvoda	115	-1.353.144	-4.014.757
2. Materijalni troškovi (117 do 119)	116	631.951.268	649.388.945
a) Troškovi sirovina i materijala	117	462.784.634	485.606.274
b) Troškovi prodane robe	118	41.980.254	28.869.575
c) Ostali vanjski troškovi	119	127.186.380	135.113.096
3. Troškovi osoblja (121 do 123)	120	247.048.049	254.817.124
a) Neto plaće i nadnice	121	147.224.889	153.888.709
b) Troškovi poreza i doprinosa iz plaća	122	67.643.542	67.185.623
c) Doprinosi na plaće	123	32.179.618	33.942.732
4. Amortizacija	124	46.788.327	46.252.800
5. Ostali troškovi	125	50.472.502	45.502.316
6. Vrijednosno usklađivanje (127+128)	126	2.233.909	998.843
a) dugotrajne imovine (osim financijske imovine)	127	0	0
b) kratkotrajne imovine (osim financijske imovine)	128	2.233.909	998.843
7. Rezerviranja	129	0	0
8. Ostali poslovni rashodi	130	10.688.208	3.343.774
III. FINANCIJSKI PRIHODI (132 do 136)	131	3.866.385	5.428.655
1. Kamate, tečajne razlike, dividende i slični prihodi iz odnosa s	132	0	0
2. Kamate, tečajne razlike, dividende, slični prihodi iz odnosa s	133	3.571.705	3.725.406
3. Dio prihoda od pridruženih poduzetnika i sudjelujućih interesa	134	0	0
4. Nerealizirani dobiti (prihodi) od financijske imovine	135	0	0
5. Ostali financijski prihodi	136	294.680	1.703.249
IV. FINANCIJSKI RASHODI (138 do 141)	137	13.389.425	13.536.537
1. Kamate, tečajne razlike i drugi rashodi s povezanim poduzetnicima	138	0	0
2. Kamate, tečajne razlike i drugi rashodi iz odnosa s nepovezanim	139	13.298.053	13.513.422
3. Nerealizirani gubici (rashodi) od financijske imovine	140	0	0
4. Ostali financijski rashodi	141	91.372	23.115
V. UDIO U DOBITI OD PRIDRUŽENIH PODUZETNIKA	142	0	0
VI. UDIO U GUBITKU OD PRIDRUŽENIH PODUZETNIKA	143	0	0
VII. IZVANREDNI - OSTALI PRIHODI	144	0	0
VIII. IZVANREDNI - OSTALI RASHODI	145	0	0
IX. UKUPNI PRIHODI (111+131+142 + 144)	146	1.022.933.777	1.029.089.879
X. UKUPNI RASHODI (114+137+143 + 145)	147	1.001.218.544	1.009.825.582
XI. DOBIT ILI GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (146-147)	148	21.715.233	19.264.297
1. Dobit prije oporezivanja (146-147)	149	21.715.233	19.264.297
2. Gubitak prije oporezivanja (147-146)	150	0	0
XII. POREZ NA DOBIT	151	7.719.613	4.442.473
XIII. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA (148-151)	152	13.995.620	14.821.824
1. Dobit razdoblja (149-151)	153	13.995.620	14.821.824
2. Gubitak razdoblja (151-148)	154	0	0
DODATAK RDG-u (popunjavanje poduzetnik koji sastavlja konsolidirani godišnji financijski izvještaj)			
XIV. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA			
1. Pripisana imateljima kapitala matice	155	13.240.805	13.951.752
2. Pripisana manjinskom interesu	156	754.815	870.072
IZVJEŠTAJ O OSTALOJ SVEOBUHVAATNOJ DOBITI (popunjavanje poduzetnik obveznik primjene MSFI-a)			
I. DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA (= 152)	157	13.995.620	14.821.824
II. OSTALA SVEOBUHVAATNA DOBIT/GUBITAK PRIJE POREZA (159 do 165)	158	420.044	-1.895.975
1. Tečajne razlike iz preračuna inozemnog poslovanja	159	-8.578	-1.911.297
2. Promjene revalorizacijskih rezervi dugotrajne materijalne i	160	0	0
3. Dobit ili gubitak s osnove ponovnog vrednovanja financijske	161	428.622	15.322
4. Dobit ili gubitak s osnove učinkovite zaštite novčanog toka	162	0	0
5. Dobit ili gubitak s osnove učinkovite zaštite neto ulaganja u inozemstvu	163	0	0
6. Udio u ostaloj sveobuhvatnoj dobiti/gubitku pridruženih poduzetnika	164	0	0
7. Aktuarski dobiti/gubici po planovima definiranih primanja	165	0	0
III. POREZ NA OSTALU SVEOBUHVAATNU DOBIT RAZDOBLJA	166	84.009	0
IV. NETO OSTALA SVEOBUHVAATNA DOBIT ILI GUBITAK	167	336.035	-1.895.975
V. SVEOBUHVAATNA DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA (157+167)	168	14.331.655	12.925.849
DODATAK Izvještaju o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti (popunjavanje poduzetnik koji sastavlja konsolidirani godišnji financijski izvještaj)			
VI. SVEOBUHVAATNA DOBIT ILI GUBITAK RAZDOBLJA			
1. Pripisana imateljima kapitala matice	169	13.576.840	12.055.777
2. Pripisana manjinskom interesu	170	754.815	870.072

Izvor: Kraš d.d., Godišnji financijski izvještaj za poslovnu 2015. godinu⁶²

⁶²Kraš, prehrambena industrija d.d., Godišnji financijski izvještaj za poslovnu 2015. godinu, raspoloživo na <http://www.kras.hr/hr/kako_poslujemo/prikazi-2016>, pristupljeno [29.08.2016.], str. 6

S obzirom da kriteriji za uvođenje eura i ulazak u EMU uvjetuju razinu kamatnih stopa već u godinama prije pristupanja monetarnoj uniji, Kraš d.d. neće osjetiti znatnije promjene kamata za svoja dugovanja. „Većina zaduženja na koja se obračunavaju kamate ugovorena su uz fiksnu i promjenjivu kamatu stopu. Rizikom se upravlja održavanjem prikladne kombinacije između fiksne i promjenjive kamatne stope na posudbe. Društvo i ovisna društva u ovom trenutku nemaju posebnih instrumenata zaštite od ovih rizika.“⁶³ Ipak, kako iskustvo drugih zemalja pokazuje, pristupanjem EMU trebalo bi doći do nižih kamatnih stopa, što bi omogućilo jeftinije financiranja poslovanja ili pak uštede eventualnim reprogramiranjem postojećih dugova.

Slika 2: Pregled dospjeća kredita u valuti i po godinama

O P I S	2016.	2017.	2018.	2019.	2020. - 2029.
Krediti banaka u EUR	58.122	38.610	23.610	9.521	0
Krediti banaka u HRK	27.382	26.760	27.401	16.697	13.397
UKUPNO	85.504	65.370	51.011	26.217	13.397

Izvor: Kraš d.d., Godišnji financijski izvještaj za poslovnu 2015. godinu⁶⁴

Prema pregledu kredita, vidljivo je da se krediti banaka u eurima planiraju otplatiti do 2020., odnosno da u razdoblju nakon 2020. nije planirano eursko zaduživanje, dok će se kunski krediti znatno smanjiti i preostat će manji dio za otplatu. Uvođenjem eura u RH prije otplate kredita u eurima došlo bi do eliminacije rizika promjena razine tečaja te time i eventualnih većih troškova u slučaju deprecijacije HRK. S druge strane, kako Kraš d.d. ostvaruje dio svojih prihoda iz inozemstva u eurima, onda u biti ima prirodnu zaštitu tečajnog rizika.

S druge strane, kao što je to vidljivo u Računu dobiti i gubitka za 2015. godinu (Slika 1), poduzeće ima troškove vezane uz tečajne razlike. „Društvo i ovisna društva su izložena tečajnom riziku prilikom kupnje sirovina i uzimanja zajmova denominiranih u drugim valutama, te kod prodaje na inozemnom tržištu. Valuta koja podliježe rizicima je prvenstveno EUR i USD. Društvo i ovisna društva u ovom trenutku nemaju posebnih instrumenata zaštite već je isto djelomično osigurano kroz valutnu usklađenost imovine i obveza Grupe.“⁶⁵

⁶³ Kraš, prehrambena industrija d.d., Godišnji financijski izvještaj za poslovnu 2015. godinu, raspoloživo na <http://www.kras.hr/hr/kako_poslujemo/prikazi-2016>, pristupljeno [29.08.2016.], str. 39

⁶⁴ ibid, str. 36

⁶⁵ ibid, str. 39

Slika 3: Vrijednost novčane imovine i obveza denominiranih u stranoj valuti

Opis	Obveze		Imovina	
	31.12.2015.	31.12.2014.	31.12.2015.	31.12.2014.
	HRK '000	HRK '000	HRK '000	HRK '000
Valuta EUR	300.640	233.688	24.456	19.373
Valuta USD	8.880	7.734	30.651	18.681
Ostalo	161	19	2.158	3.044
UKUPNO	309.681	241.441	57.265	41.098

Izvor: Kraš d.d., Godišnji financijski izvještaj za poslovnu 2015. godinu⁶⁶

Osim eura, najveću stranu valutu čini američki dolar, uz kojeg je vezana nabava sirovina za proizvodnju. Uvođenjem eura Kraš d.d. više neće imati troškove konverzije u poslovanju sa EMU članicama, a smanjit će se i troškovi vezani uz ostale valute prema kojima je euro u povoljnijem položaju od kune, te će tako Kraš d.d. u pogledu valuta moći povoljnije nabavljati sirovine, no to će dakako ovisiti i o budućoj cijeni samih sirovina.

Ranije u radu navedeni su troškovi prilagodbe dokumentacije nakon uvođenja eura. Kraš d.d. već na godišnjoj razini usvaja i uvodi Međunarodne standarde financijskog izvještavanja⁶⁷, te kad Republika Hrvatska pristupi Europskoj monetarnoj uniji, veći dio posla biti će obavljen te prilagodba dokumenata neće zahtijevati puno vremena ni troškova. U 2015. godini tako su uvedeni i primjenjeni standardi poslovnih spajanja, mjerenja fer vrijednosti i ulaganja u nekretnine, a njihova primjena nije imala utjecaja na konsolidirane financijske izvještaje za 2015. godinu.⁶⁸

Kraš d.d. je poduzeće koje posluje sa dobiti i svoja dugovanja podmiruje u roku. S obzirom na prevladanu krizu koja je nastala otvaranjem hrvatskog tržišta konkurenciji iz EU i istočnoeuropskih zemalja, te s obzirom na status pojedinih proizvoda poduzeća u zemlji, ali i vanjskim tržištima, Kraš d.d. trebao bi bez većih poteškoća nastaviti uspješno poslovati i nakon što Republika Hrvatska postane članica Europske monetarne unije .

⁶⁶ Kraš, prehrambena industrija d.d., Godišnji financijski izvještaj za poslovnu 2015. godinu, raspoloživo na <http://www.kras.hr/hr/kako_poslujemo/prikazi-2016>, pristupljeno [29.08.2016.], str. 39

⁶⁷ ibid, str. 14

⁶⁸ ibid

4. ZAKLJUČAK

Pridruživanjem Europskoj monetarnoj uniji, zemlje članice obvezne su uvesti zajedničku valutu odnosno euro i provoditi zajedničku monetarnu politiku. Pri uvođenju zajedničke valute potrebno je, prema Ugovoru iz Maastrichta, ispuniti četiri kriterija konvergencije, navedenih u radu, a još uvijek je neizvjesno kada bi to Hrvatska mogla ispuniti te samim time kada bi mogla pristupiti Europskoj monetarnoj uniji. Ipak, bez obzira kada će se to dogoditi, hrvatska poduzeća trebaju pristupanje imati u vidu.

Kraš d.d. najveći je konditor na domicilnom tržištu i u regiji, odnosno u susjednim zemljama drži visoku i jaku poziciju. Prednosti koje će potencijalno osjetiti u svojem poslovanju nakon ulaska Hrvatske u monetarnu uniju su manja birokracija, neće više imati trošak tečajne razlike vezane uz euro, imat će brži i lakši pristup novim eurskim tržištima, , moći će se povoljnije zaduživati ili pak reprogramirati postojeće dugove, a i eliminirat će se valutni rizik kod kredita u eurima.

S druge strane nedostaci pristupanja EMU uglavnom su makroekonomske prirode te ne bi trebali predstavljati direktan trošak ili nedostatak za Kraš d.d. Dapače, pristupanje EMU može doprinijeti većoj makroekonomskoj stabilnosti i time sigurnijem poslovanja poduzeća.

Naravno stvarni utjecaj Europske monetarne unije na poslovanje hrvatskih poduzeća moći će se temeljitije analizirati tek nekoliko godina nakon što se Republika Hrvatska priključi Uniji. No, bez obzira na daljnje integriranje, hrvatska poduzeća, pa tako i Kraš d.d. trebaju nastojati stabilno poslovati i rasti akvizicijom novih tvornica te osvajanjem dalekih i novih tržišta, a daljnje integriranje trebaju promatrati kao faktor koji će im to dodatno olakšati. Stoga se može zaključiti da će, uz pravovremenu pripremu i osmišljen izlazak na nova tržišta, Kraš moći održati konkurentnost svojih proizvoda te nastaviti rast izvoza, a pristupanje Republike Hrvatske Europskoj monetarnoj uniji može biti samo faktor koji će olakšati te procese.

Literatura

1. Analiza HGK: Poduzetnici smatraju ulazak u EU pozitivnim za poslovanje, Hrvatska gospodarska komora, raspoloživo na <<http://beta.hgk.hr/analiza-hgk-poduzetnici-smatraju-ulazak-u-eu-pozitivnim-za-poslovanje-najava>>, pristupljeno [29.08.2016.]
2. Bijele knjige, Europska komisija, raspoloživo na <http://ec.europa.eu/white-papers/index_hr.htm>, pristupljeno [10.07.2016.]
3. Božina, M., Pravni i ekonomski pogledi na ograničenu monetarnu suverenost, raspoloživo na <hrcak.srce.hr/21469>, pristupljeno [12.07.2016.]
4. Buljan, M., Trgovina sa zemljama članicama Europske unije i trećim zemljama nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, Carinski vjenik 11/13, raspoloživo na <www.ijf.hr/upload/files/file/CV/2013/11/buljan.pdf>, pristupljeno [12.07.2016.]
5. Carinska uprava, raspoloživo na <<https://carina.gov.hr/>>, pristupljeno [12.07.2016.]
6. Dionička društva, Kraš d.d., raspoloživo na <<http://www.poslovni.hr/stock/dd/kras-dd-2468>>, pristupljeno [10.07.2016.]
7. Direkcija za evropske integracije, Monetarno okrupnjavanje na evropskom tlu - ekonomska i monetarna unija, raspoloživo na <www.dei.gov.ba/bih_i_eu/najvazniji_dokumenti/dokumenti_direkcije/?id=4436>, pristupljeno [10.07.2016.]
8. European Commission, Adopting the euro, 2014., raspoloživo na <http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/adoption/index_en.htm>, pristupljeno [26.08.2016.]
9. Europska komisija, Izvješće o konvergenciji za 2016., lipanj 2016., raspoloživo na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM%3A2016%3A374%3AFIN>>, pristupljeno [10.07.2016.]
10. Europska monetarna unija, Prednosti i nedostaci EMU, raspoloživo na <<http://documents.tips/documents/emu557201cd4979599169a25830.html>>, pristupljeno [12.07.2016.]
11. Financijski izvještaj za razdoblje I-VI 2016. godine, Kraš d.d., raspoloživo na <http://www.kras.hr/images/financial_reports/SRPI-TFI-POD-_0616-MATICA-HANFA_file_120.pdf>, pristupljeno [29.07.2016.]
12. Hitiris, T., European Union Economics, Prentice Hall, London, 1998.

13. Hrvatski zavod za statistiku, Tromjesečni obračun BDP-a, raspoloživo na <<http://www.dzs.hr/>>, pristupljeno [28.08.2016.]
14. Institucije EU i ostala tijela, Europska unija, raspoloživo na <https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_hr>, pristupljeno [11.07.2016.]
15. Ištvanović., M., Hostić., P., Hrvoj., L., Prednosti i nedostaci uvođenja eura u Hrvatsku, raspoloživo na <<https://www.slidesearch.net/slide/prednosti-i-nedostaci-uvo-enja-eurasecured>>, pristupljeno [01.09.2016.], str. 15
16. Ivanov, M., Zamke eksterne financijske liberalizacije – pogled iz perspektive monetarnog sustava i modela privređivanja u Hrvatskoj, raspoloživo na <<http://web.efzg.hr/dok/FIN/mivanov/Financijska%20liberalizacija-SKRAENO-Hrvatska-Ivanov-2011.pdf>>, pristupljeno [10.07.2016.]
17. Kako poslujemo, Kraš d.d., raspoloživo na <http://www.kras.hr/hr/kako_poslujemo>, pristupljeno [10.07.2016.]
18. Kraš nije samo slatka priča, raspoloživo na <<http://www.crvena-akcija.org/kras-nije-samo-slatka-prica/>>, pristupljeno [13.07.2016.]
19. Kraš vodi ‘frontu’ za spas sektora nakon izlaska iz Cefte, raspoloživo na <<http://www.poslovnih.hr/hrvatska/kras-vodi-frontu-za-spas-sektora-nakon-izlaska-iz-cefte-195747>>, pristupljeno [01.09.2016.]
20. Kraš, prehrambena industrija d.d., Financijski izvještaj za razdoblje i-vi 2016. godine, raspoloživo na <http://www.kras.hr/images/financial_reports/SRPI-TFI-POD-_0616-MATICA-HANFA_file_120.pdf>, pristupljeno [29.08.2016.]
21. Lučić, Lj., Europska ekonomska integracija, raspoloživo na <www.vps.ns.ac.rs/Materijal/mat821.doc>, pristupljeno [08.07.2016.]
22. Međunarodna trgovina robom, Eurostat, raspoloživo na <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods/hr>, pristupljeno [12.07.2016.]
23. O hrvatskom izvozu, Izvozni portal, raspoloživo na <<https://izvoz.gov.hr/o-hrvatskom-izvozu/9>>, pristupljeno [14.07.2016.]
24. Podgajski, D., Značaj financijske euroizacije za kreditnu politiku i gospodarstvo Hrvatske, raspoloživo na <<https://repositorij.unin.hr/islandora/object/unin%3A38>>, pristupljeno [10.07.2016.]

25. Poslovni dnevnik, Kraš juriša na Japan i Koreju, , raspoloživo na <<http://www.poslovni.hr/domace-kompanije/kras-jurisa-na-japan-i-koreju-281215?nomobile=>>, pristupljeno [27.08.2016.]
26. Povijest Kraša, raspoloživo na <http://www.kras.hr/hr/povijest_krasa#>, pristupljeno [10.07.2016.]
27. Škabić, K., I., Mihaljević, A., Nove zemlje članice EU i EMU konvergencija i financijska kriza, raspoloživo na <hrcak.srce.hr/57830>, pristupljeno [11.07.2016.]
28. Tešić, J., Razlozi i smisao europskih integracijskih procesa, raspoloživo na <http://www.kas.de/wf/doc/kas_10168-1522-15-30.pdf?070220125606>, pristupljeno [10.07.2016.]
29. The European Round Table of Industrialists, Zašto je Europa važna, 2016., raspoloživo na <http://www.ert.eu/sites/ert/files/why_europe_matters_-_hr.pdf>, pristupljeno [28.08.2016.]
30. The founding principles of the Union, The objectives of the Union, raspoloživo na <http://europa.eu/scadplus/constitution/objectives_en.htm#OBJECTIVES>, pristupljeno [27.08.2016.]
31. Tržišno natjecanje, Politike Europske unije, raspoloživo na <https://europa.eu/european-union/topics/competition_hr>, pristupljeno [16.07.2016.]
32. U EU posluje tri puta više hrvatskih tvrtki, ali Hrvatska nije iskoristila prednosti članstva, Hrvatska gospodarska komora, raspoloživo na <<http://www.hgk.hr/sektor-centar/sektor-medjunarodni/u-eu-posluje-tri-puta-vise-hrvatskih-tvrtki-ali-hrvatska-nije-iskoristila-prednosti-clanstva>>, pristupljeno [29.08.2016.]
33. Ugovori iz Maastrichta i Amsterdama, Europski parlament, raspoloživo na <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.html>, pristupljeno [10.07.2016.]
34. Varenina: Uz Kraš smo bezbolno prebrodili izlazak s tržišta Cefte, Glas Slavonije, raspoloživo na <<http://www.glas-slavonije.hr/218215/7/Varenina-Uz-Kras-smo-bezbolno-prebrodili-izlazak-s-trzista-Cefte>>, pristupljeno [01.09.2016.]
35. 28 prednosti i 28 otežavajućih okolnosti nakon ulaska u EU, Tjednik Forum, raspoloživo na <<http://www.hercegbosna.org/kolumne/politika/28-prednosti-i-28-otezavajucih-okolnosti-nakon-ulaska-u-eu-4963.html>>, pristupljeno [01.09.2016.]

Popis slika

Slika 1: Račun dobiti i gubitka u razdoblju 01.01.2015. do 31.12.2015.....	31
Slika 2: Pregled dospjeća kredita u valuti i po godinama	32
Slika 3: Vrijednost novčane imovine i obveza denominiranih u stranoj valuti	33

Popis tablica i grafova

Tablica 1. Oblici regionalnih ekonomskih integracija i njihove karakteristike	3
Tablica 2: Međunarodna trgovina 2014. – 2015. godine	5
Graf 1: Hrvatska – kriterij inflacije od 2010.	15
Graf 2: Tromjesečni obračun BDP-a.....	16
Graf 3: Proračunski saldo države i javni dug	17
Tablica 3: Izvoz Kraš d.d. u periodu 2010. – 2015.	26

Sažetak

Udruživanje u različite zajednice staro je gotovo koliko i civilizacija. U današnjem svijetu ono predstavlja mogućnost snažnijeg političkog ili gospodarskog nastupa na svjetskom tržištu. Kao i sva udruživanja, i Europska monetarna unija ima svoje prednosti i nedostatke, o kojima ovisi odluka zemalja o pristupu. Republika Hrvatska ostvarila je svoju želju za članstvom u Europskoj uniji, i na putu je ostvarivanja kriterija potrebnih za pristup Europskoj monetarnoj uniji. Kakav će utjecaj članstvo u EMU imati, moći će se podrobnije analizirati tek kroz nekoliko godina, no na temelju poznatih činjenica on je prikazan na primjeru poduzeća Kraš d.d. te se na temelju dane analize može zaključiti da će poduzeća imati više koristi nego nedostataka samim pristupanjem Republike Hrvatske Europskoj monetarnoj uniji.

ključne riječi: monetarne integracije, Europska monetarna unija, Kraš d.d.

Summary

Merging in the different communities is almost as old as civilization. In today's world it represents the possibility of a stronger political or economic activities in the global market. As with all of association, the European Monetary Union has its advantages and disadvantages, on which the decision of the countries to access depends. Croatia has fulfilled its desire for membership in the European Union, and it is now on the way of achieving the criteria necessary for joining the European Monetary Union. What will the impact of EMU membership be, can only be properly analyzed in a few years, but, based on known facts, it is presented in this paper on the example of the company Kraš d.d., and based on that analysis it can be concluded that firms will have more advantages than disadvantages when Croatia joins the European monetary union.

Key words: monetary integrations, European monetary Union, Kraš d.d.